

Műépítész a műemlékek városában
CSÁK MÁTÉ soproni épületei

EX LIBRIS CSÁK MÁTÉ

Műépítész a műemlékek városában
Csák Máté
soproni épületei

Műépítész a műemlékek városában

Csák Máté
soproni épületei

Vadas József bevezetőjével

Műépítész a műemlékek városában

Csák Máté soproni épületei

Az idegent barokk hangulat fogadja Sopronban. Az óvárosban, amit a várkerület határol, nagyjából ugyanolyan kép tárul elénk, mint a budai várban vagy – hogy az ország másik feléből hozzak példát – Eger központjában. Görbén kanyargó szűk utcáin a tizennyolcadik századi boltozatos kapubejárók fölött a jobbra kétszintes homlokzatokat alig néhány helyen szakítja meg egy-egy klasszicista, eklektikus vagy éppen a háborús foghíjakon emelt modern épület; inkább csak kuriózum a műemléki helyreállítás nyomán előkerült középkori falfestés, gótikus vagy reneszánsz keret az ablakok körül.

Érthető a hasonlóság; a török hódítás után újraeledő ország a barokk jegyében tért magához...

De a látszat csal. Sopron más történet.

Ezt a várost ugyanis soha nem vette be a török; ostromolta ugyan, amikor Szulejmán 1523-ban Bécs ellen vonult, de csak a külső részeket és a környező falvakat dúlta fel. S a többi hódító sem járt több sikerrel: a település sem a császárnak, sem a kurucoknak nem engedett. Őrizte

függetlenségét – már 1277-től szabad királyi város. (Az ezt tanúsító oklevelet a helyi levéltárban őrzik.)

E státuszának nem kis része volt abban, hogy Sopron gazdaságilag is jelentős településsé fejlődjön. Híres volt boráról és kézműveseinek termékeiről; mindenekelőtt mégis elsősorban kereskedőinek köszönhette felvirágzását. A magyar polgárosodás, ha volt ilyen, itt kezdődött. Házainak többségét nem földesurak vagy nemesek emelték pompás rezidenciaként; a soproni polgárok építették maguknak és családjuknak. A magisztrátus később is csak úgy engedte itt megtelepedni a környék uraiként falai közé kéredzkedő arisztokratákat, ha igazodnak törvényeihez, azaz – nemesi előjogaikról lemondva – adót fizetnek. Az Esterházyak vagy az Bezerédj-iek (korábban Festetich Pál) palotái, amelyek ma ugyancsak becses nevezetességek (az egyikben Haydn lakott telente, a másikban Liszt adott több hangversenyt), ráadásul méretben és külsőben is hasonlítottak a polgárházakhoz.

Sopront nem foglalta el a török, ennek folytán a szövet-

A Templom utca Sopron óvárosában

ségesek hadai sem ágyúzták falait, amelyeket még a zavaros tizenhetedik századi időkben körbástyákkal erősítettek meg. (Ezek egyike ma a belváros látványossága.) Csupán annyit jegyeztek fel a felszabadító háború krónikásai, hogy Lotharingiai Károly, mielőtt 1686-ban Buda ostromára indult volna, több hónapon át itt készült a nagy akcióra. Mondhatnánk tehát: a település szerencsésen került ki a történelem viharából.

De nem mondhatjuk: 1676-ban hatalmas tűzvész martaléka lett a nagy gonddal épített és nem kevésbé féltve őrzött középkori város. Annak alapjain és romjain született újjá – immár barokk stílusban – a mai Sopron.

Ismerős környezetbe érkezett hát Csák Máté, amikor a kilencvenes évek végén, egy baráti ajánlatnak engedve és komoly tervekkel a fejében, körülnézett a városban, hogy családjának és gyűjteményének helyet keressen.

Az építész egy magyar történelemben nevezetes esztendőben – 1938-ban – született Budapesten. Az ország akkor ünnepelte Szent István halálának ezer éves évfordulóját. Ugyanakkor rokonsága révén egy olyan felvidéki településen, nevezetesen Kassán töltötte gyermekkorának jó részét, amely – Sopronhoz hasonlóan – ugyancsak meghatározó szerepet játszott a középkorban. Nagyapjának nagyapja kőfaragó volt, a családi legendárium szerint ő kivitelezte a magyar művészettörténetben kiemelkedő helyet elfoglaló kassai dóm szószerékét. Egy jobb híján kétéletűnek nevezhető háztömbben laktak, egyik fele a gótikának, a másik a szecesszióknak köszönhetette létét. Ily módon már egészen fiatalon megismerkedett egy olyan konstellációval, amelyben jelen és múlt elválaszthatatlanul összefonódott. Gyerekként aligha lehetett fogalma e kapcsolat jelentőségéről, de tudat alatt nyilvánvalóan befolyással lehetett rá – későbbi sorsának alakulása, egész ízlésvilága legalábbis egyértelműen erről tanúskodik.

A háború vége szüleinek együtt a fővárosban éri; a számára mindmáig inspiráló erővel bíró Terézvárosban élnek. A Kölcsey Gimnáziumban tanul, és ott is érettségizik 1957-ben. Annak, hogy a Műszaki Egyetemre visz az útja, alighanem a középiskolának – az erős matematikaoktatásnak – lehetett komoly szerepe. Meg egy felsőbb évfolyamos – a mára ugyancsak rangos nevet szerzett építész,

Török Ferenc – példájának. (Vele együtt vagy tucatnyian jelentkeztek a karra.) Negyedévesként nyári gyakorlatra Pécsre kerül, aminek a későbbiekre nézve azért lesz jelentősége, mert az ott szerzett élmények nyomán születik a Pécsi Múzeum terve, mintegy már a leendő építészen manifestálva a múlttal való törődés fontosságát. Nem mellékesen: a diplomamunkával olyan sikert arat, hogy a Művelődésügyi Minisztérium megvásárolja.

Mivel a középiskolát követően az egyetemen is kiválóan teljesítő diák három éven át a Fővárosi Tanács társadalmi ösztöndíjasa, Csák Máté nemcsak az egzisztenciális szorító nehézségektől szabadul meg, hanem az elhelyezkedés gondjától is. A diploma átvételét követően 1962-ben az 1. sz. Építőipari Vállalat építésvezetőként kezdi pályáját – nem is akárhol: a budai várban, ahol ebben az időben kap lendületet a háborúban súlyosan megrongálódott negyed helyreállítása. Az itt töltött idő alatt nem kevés tapasztalatra tesz szert, de talán még ennél is lényegesebb a munka során sajátjává érlelt szemlélet. Mint ismeretes, az 1945 telén Budán folyó harcok rendkívül súlyos pusztításokkal jártak, de a romok alól a török előtti idők számos olyan értékes fragmentuma tűnt elő, amelyekről addig egyáltalán nem voltak vagy csak homályos elképzelései lehettek a művészettörténészeknek.

A várnegyed újjáépítése ily módon együtt járt a szisztematikus műemléki feltárással, amely akkor Gerő László szellemi irányításával folyt, és amely a középkori uralkodói székhely egykori szépségeinek újrafelfedezését eredményezte. Ebből a munkából építészként Csák Máté is kivette részét, 1963-tól már a Budapesti Műemléki Felügyelőségen találjuk, ahol több mint egy évtizeden át főmérnök. Olyan nagy tekintélyű (építész) munkatársakkal dolgozik együtt, mint Czétényi Piroska vagy Komárik Dénes, s olyan kiváló társadalomtudósokkal kerül munkája révén kapcsolatba, mint a régész Zolnay László, illetve a művészettörténész Dercsényi Dezső. A tervezést állami irodák (a VÁTI, a BUVÁTI, a KÖZTI építészkollektívái) végezték, a hivatal gondoskodott a szakmai – műemléki – kontrollról. Területi referensként Csák Máté elsősorban Óbudán tevékenykedett, ahol a két római kori amfiteátrum és több értékes egyházi épület (az Árpád-híd tövében a barokk stílusú római kato-

likus templom, a szecessziós református parókia, illetve a klasszicista zsinagóga) helyreállításában vett részt; de nem lett hűtlen a budai várhoz sem, amelynek 1963-tól ő is lakója lesz egy maga építette tetőtéri lakásban. Harminchét ház munkálataiban közreműködő. Két gótikus örökség – a historizmus szellemében Schulek Frigyes által restaurált, illetve újra álmódott Mátyás-templom, a háborúból torzóként ránk maradt Magdolna-, illetve a Miklós-torony – restaurálását is hivatalból felügyelte.

Az építész, ha műemlékekkel foglalkozik, ma már – a száz évvel ezelőtti gyakorlattal szemben – nem az alkotó fantáziáját mozgósítja, hogy felélessze a múltat. Feladata sokkal inkább a hiteles feltárás, amely tudományos kutatásra épül, illetve a leletek szisztematikus történeti feldolgozásával válik teljessé. Nincs tehát semmi meglepő abban, hogy feladatait Csák Máté 1964-ben doktori disszertációjában (*Műemlékvédelem és városépítészet kapcsolata*) igyekezett tisztázni, s hogy ezt követően érdeklődése a tudományos pálya felé fordult. Az idő azonban nem kedvezett a vonzalmának; a hatvanas évek hivatalos politikáját (azon belül a tudományos alapelveket is) egyoldalú jövőorientáltság motiválta, amelyben a múlt értékeinek kutatása csupán másodlagos jelentőséggel bírt. Az a fajta városvédelem,

amelynek tévés műsoraival egy évtizeddel később Ráday Mihály tör majd utat, akkor még nem érvényesült az építési hatóságok döntési mechanizmusában. Gondoljunk csak magára a budai palotára, amelyet élő kulturális centrumnak, de – nem törődve a hitelesség szempontjaival – kulisszaként, ráadásul egy sosem létezett stílusban építettek újra. Ebben a múltat, jobban mondva a múlt megőrzésének fontosságát kétkedéssel szemlélő közegben hiába jelentkezett Csák Máté aspirantúrára (háromszor is), bár a felvételin megfelelt, kérelmét végül elutasították. Amikor pedig végre fordult a kocka, és már reménykedhetett a sikerben, munkahelye akadályozta meg azt, hogy teljes lélekkel azzal foglalkozhasson, amire elhivatottságot érzett: főnökei késve továbbították pályázatát. Karakán emberként erre azzal válaszolt, hogy becsapta maga mögött az ajtót. Otthagyt a Műemléki Felügyelőséget.

1973 és 2003 között Csák Máté az Igazságügyi Minisztériumban dolgozik. Döntésével, ha úgy tetszik, pályát módosított: csaknem egy emberöltőn át műszaki szakértőként hivatalnok. Eközben széleskörű magántervezői tevékenységet folytat, hiszen az szerzői jogi védelem alá esik. Alkotói munkássága mindazonáltal a rendszerváltás tájékán teljeseedik ki. Több modern épületet tervez; ilyen a Fullánk utcai

A Fullánk utcai átriumház (1986)

(1986), amely – átriumos elrendezésével – a szó szoros értelmében klasszikus örökségre épül, illetve a Nagybányai úti teraszos társasház (1991), amelyben (egyik szintjén) jelenleg is lakik. Az igazi fordulat – a visszakanyarodás a fiatalkori eszményekhez – azután következik be, hogy hatvanöt évesen nyugdíjba vonul. Ekkor már, az 1990-es években gyorsan újraépülő piacgazdaság lehetőségeit kihasználva, feleségével, a jogász Körmendi Annával közösen önálló vállalkozást visz. Több évtizedes szakmai tapasztalatai és kapcsolatai révén az üzlet sikeresnek bizonyul; ma a házaspárt a száz leggazdagabb magyar között tartják számon. A pénzüket nem fényűző életre költik; mecénásként szereznek ismertséget a szellemi életben. Ahogy maga Csák Máté vallott róla: nem kis részben egy idősebb pályatárs, a Csontváry-életművet megmentő építész, Gerlóczy Gedeon példájától inspirálva, kortárs művészeti gyűjteményt hoznak létre.

A rendszerváltás egyben érték váltást is hozott. Nem

csak abban az értelemben, amiről gyakran esik szó, hogy tudniillik korábban perifériusnak minősített modern mesterek és irányzatok rehabilitálódtak s nyertek végre méltó megbecsülést. Ilyen Gyarmathy Tihamér az Európai Iskolából vagy Haraszty István („Édeske”) az új magyar avantgárd tagjai közül, hogy csak a Csák–Körmendi kollekción két jelentős személyiséggel példálózunk. Egy ezzel ellentétes irányú jelenségről is beszélnünk kell: a múlt század második felében rangot szerzett alkotók munkásságának az új világban bekövetkezett devalválódása az up to date ízlést preferáló kortárs művészeti intézményekben, illetve magában a nyilvánosságban. Ezt szemlélteti az olyan alkotók háttérbe szorulása, mint a szobrász Kerényi Jenő vagy a festő Sváby Lajos – hangsúlyozzuk: többek között, mert a rendszerváltás előtt elismerést szerzett és azóta szinte magukra hagyott művészek lényegesen nagyobb arányt képviselnek a gyűjteményben, mint a másik tábor.

Csák Máté, aki mind a mai napig aktívan fest (az ak-

Teraszház a Nagybányai úton (1991)

varellezés kedvenc időtöltése), magánemberként és építészként a nehéz időkben túrt vagy tiltott művészek, az úgynevezett iparterves generáció egész sor tagjával – például Lakner Lászlóval – tartott szoros, többekkel baráti kapcsolatot. A rendszerváltást követően jó érzékkel figyelt fel arra, most már feleségével közösen finanszírozott galériájuk tulajdonosaként, hogy az állami mecenatúra visszaszorulásával megint sokan kerültek igaztalanul kritikus helyzetbe, s a vásárlás hosszabb távon megtérülő befektetésnek ígérkezik. Hasonló okokból volt sikeres akció a Képcsarnok Vállalat raktárkészletének – legalábbis számos tételének – megszerzése; kedvező áron jutottak ugyanis olyan művekhez, amelyek ma már pénzügyi értelemben is komoly értéket képviselnek.

Az elmúlt évtizedekben valóságos boomnak lehetünk tanúi a hazai műgyűjtésben. Erről vallanak az aukciók, ahol korábban elképzelhetetlenül magas árakon – több tízmillióért – kelnek el a huszadik századi magyar művészek rep-

rezentáns darabjai. A kortárs alkotások népszerűsége is érzékelhetően nő a vásárlók körében. S egyre több magángyűjtemény éri el azt a nagyságrendet, hogy már múzeumot igényel, sőt szerez magának. Megint csak illusztrációként sorolom néhányukat: Kolozsváry Ernő, Vass László, Vasilescu János, Dr. Antal Péter.

A Körmendi–Csák gyűjtemény felmérése-minősítése nem könnyű (különösen a fent említettekkel összevetve), hiszen átfogó kiállításon mindeddig, egy néhány hónapos alkalmi bemutatótól eltekintve, nem volt látható. Csupán az anyag töredéke szemlélhető a tulajdonosok lakásában és az általuk kezelt ingatlanokban, illetve szerepelt a gyűjtemény számos külföldi múzeumban rendezett kiállításain. Két dolog azonban önmagában is figyelmet érdemel. Az egyik a volumen: bár a művészetben, így itt is a minőség a döntő, a sok száz (a galériával együtt tízezen felüli) műtárgy mint mennyiség is lefegyverző. (Csak összehasonlításképp: a Ludwig Múzeum nemzetközi kortárs gyűjteménye

Kiállítás a Nagybányai úton (90-es évek)

ennek töredékével – nagyjából ötszáz alkotással – rendelkezik.) A másik jellegzetessége ennek a kollekciónak a stiláris-szemléleti tágassága. Még azt is megkockáztathatjuk: parttalansága. Nem a sztárokra alapozódik. Jó néhány olyan életművet őriz (teljességében vagy részlegesen), amelyekre ma nem irányul érdeklődés – sem a szakma, sem a közönség részéről. Az értékmentés mintegy a fő motívum. Erre hívja fel a figyelmünket a gyűjteményről 1997-ben megjelent összefoglaló kiadvány (*Kortárs magyar művészet*), illetve az a könyvsorozat, amelyben az általuk támogatott vagy preferált művészek oeuvre-jét adják közre (Gádor Magdától Nagy Sándorig, Papp Oszkártól Paizs Lászlóig). S amelyek elhelyezéséről, ahogy gyarapodott a gyűjtemény, gondoskodni kellett. Először Eger felé tekintet-

Sopron, Templom utca 18. Artner Palota

tek, ott szerettek volna házhoz jutni, de reményeikben csalatkozni kellett. Egy ismerős hívta fel a figyelmüket arra, hogy egy nem kevésbé szépséges barokk épület, a soproni Artner-palota viszont eladó, ekkor a városba utaztak. A véletlen a kezükre játszott, mert nem akármilyen – a műemlékes múltú Csák Máté szemében különösen érdekes és érdemes – helyre jöttek. A mai belváros területén a rómaiak hozták létre Scarbantia néven az első települést; a romjain, nem kis részben annak köveiből létesült középkori Sopron szépségeire már a kortárs utazók is felfigyeltek. 1153-ban II. Rogerius szicíliai király arab geográfusa, Idrisi jegyezte fel róla, hogy „jelentős város, amelynek ... magas házai és szép nevezetességei vannak.” A helyi építőmesterek képességeiről nem csupán a bencések ma is álló gótikus egyháza (népszerű nevén a kecsketemplom) tanúskodik, hanem az is, hogy a céh részt vett a bécsi Stephansdom, illetve a nándorfehérvári templom építésében. Az 1379-ből származó első telekkönyv tanúsága szerint a belvárosban 94, a külső városban 101 ház állt. Egy évszázaddal későbbi, 1487-ből datálódik a ferrarai udvar követe, Valentini Cézár levele, amely szerint „Sopron kis város, de nagyon szép.” A nagyságáról, mint fentebb említettük, van fogalmunk, de hogy a szépsége pontosan mit jelentett, arról az elmúlt évtizedek műemléki feltárásai, az így helyreállított házak, illetve a barokk emlékek alól előkerült és megmentett középkori maradványok alapján inkább csak sejtéseink lehetnek. Igaz, nem megalapozatlanok. 1523-ban II. Lajos a városban járt, s alighanem olyan mély benyomást tettek rá a látottak (pedig akkor még lényegében érintetlenül állt saját rezidenciájaként Európa egyik csodája, a Zsigmond és Mátyás építette budai királyi vár), hogy amikor két évvel később hírért vette, hogy a Fő tér egyik épületét (ma egy szabálytalan alaprajzú, rokokó saroképület, az úgynevezett Patika-ház áll a helyén) veszély fenyegeti, mert ott újat kívánnak emelni, megtiltotta a lebontását.

A történet – ha jobban belegondolunk – talán nem is az uralkodó, inkább valamelyik tanácsadója, egy humanista személyéhez kötődik, de így is a magyarországi műemlékvédelem első és mindjárt (ami még meglepőbb) sikeres akciójáról szól. A prehisztorikus jelzővel egyetemben. Mert

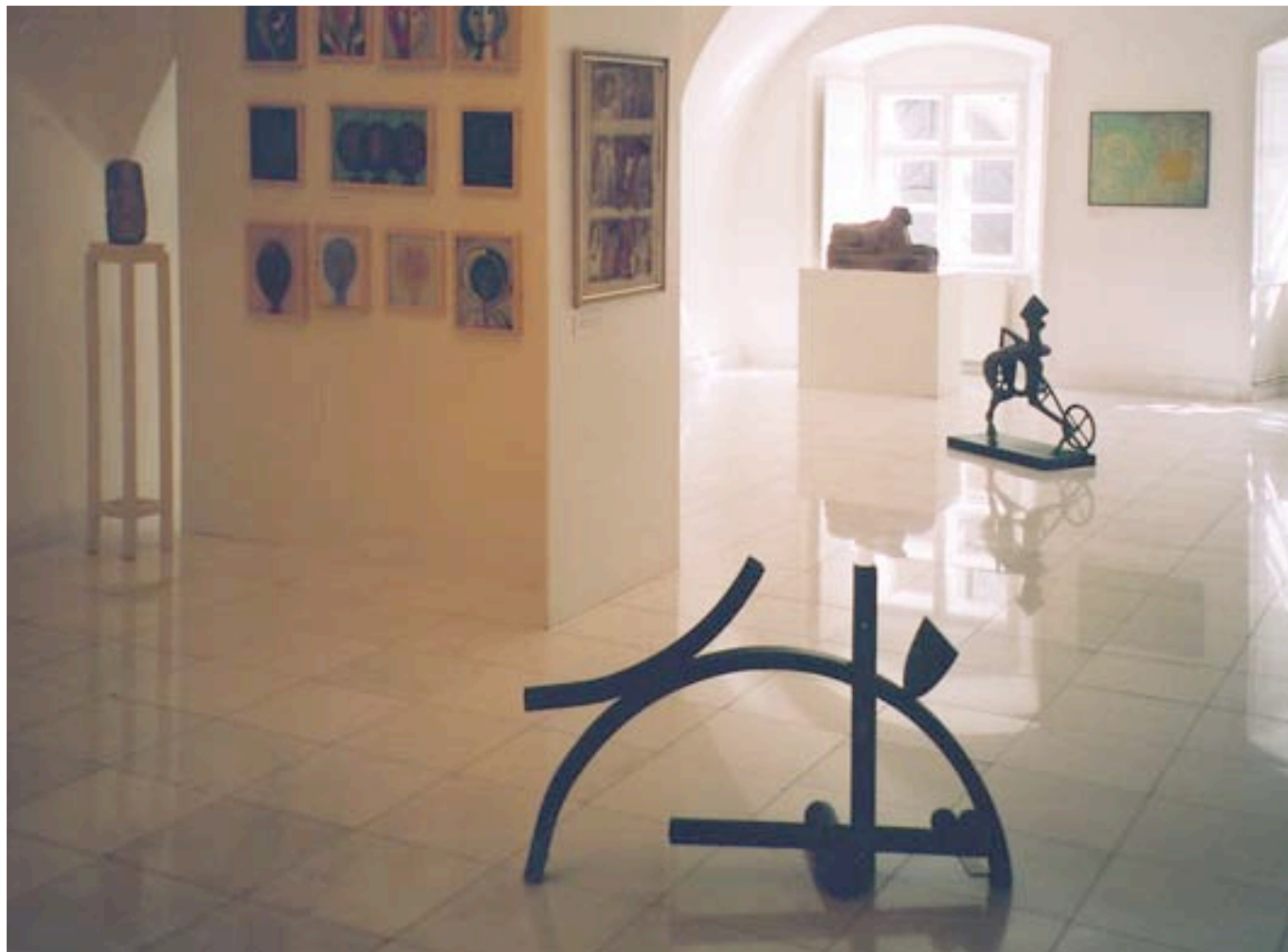

bár a reneszánsz idején Itália földjén már tudatos ásatások is folytak (keresték az antik emlékeket), de ez mindenekelőtt előzmény- vagy még pontosabban eszménykutatás volt: a tizenötödik-tizenhatodik századi művészet az ókori kultúra iránt vonzódott elsősorban, a középkor produkcióját nem igazán értékelte. Meg akarta haladni. Mint a Szent Péter templom építéstörténete mutatja, még abban az esetben sem mindig habozott a régi falak lebontásától, ha azokat történetesen az „isteni” (s ez nem az utókor minősítése!) Giotto freskói díszítették.

A történelmi tudat kialakulása csak mintegy háromszáz évvel később veszi kezdetét. Sopron azonban e téren továbbra is élen jár. A nagy tűzvészt követő romeltakarítás és (újja)építés során számos római emlék kerül elő, s ezek már

– alighanem az éppen akkor, a tizennyolcadik századtól bontakozó klasszicizmus értékrendjéből is fakadóan – komoly figyelmet kapnak. A példaadó szemléletről Milles Jeremiás angol archeológus számol be; egy római sírkő feliratának megmentése kapcsán jegyzi meg 1737-ben, hogy „a régiségek becse és fenntartása iránt ügyelő buzgósága... (révén a város) a közhirdetést méltóképpen érdemli.” (Utóbb a reformkor tudós műgyűjtője, az antik emlékek iránt is vonzódó Jankovich Miklós szintén hasonló dicséretre ragadtatja magát.) Nemhiába; az értékmentő szellemiség a következő évszázadban a historizmus révén további lendületet kap, mindenekelőtt egy új szakma, a restaurálás révén, amelynek egyik első magyar képviselője, Storno Ferenc – az eddigiektől talán nem teljesen függetlenül –

Kiállítás az Artner Palotában, Sopron, Templom utca 18.

éppenséggel Sopron szülötte, és részben itt fejt ki tevékenységét. (Az már más kérdés, hogy a kor felfogása szerint ő még sok tekintetben más gyakorlatot követett, mint amit ma tartunk célravezetőnek.)

Számára ismerős világba érkezett tehát Csák Máté, amikor 1999-ben megvásárolta a kétszintes Artner-palotát

Templom utca 18.

(Templom utca 18.) a maga (családja és gyűjteménye) számára. Sopron – benne három évszázadon keresztül a névadó patríciuscsalád otthona is – lényegében ugyanabban az időben épült újjá a tűzvészből, mint a budai vár a töröktől történt visszafoglalása után. A barokk homlokzatok alól a hatvanas években hasonló elvek szerint tudományos ala-

posszággal végzett helyreállítások során mindkét helyen számos középkori – java részben gótikus és reneszánsz – építészeti elem került elő. (A nemrég elhunyt kiváló műemlékvédelmi szakember, Román András szerint az eredmény Sopronban – a nívósabb épületek folytán – még meggyőzőbb is, mint Budán.) Ezeket a maradványokat, a szakma

Templom utca 14.

által is gyakorolt szabályainak megfelelően, Csák Máté szintén gondosan kifejtette és megtartotta, a tevékenységével Sopronhoz kötődő neves restaurátorral, az idős Szakál Ernővel is rendszeresen konzultálva. Amire viszont műemléki építészként nem volt lehetősége: a belső tereket is stílusosan alakította. Egyetlen tulajdonos lévén, mind a föld-

Szent György utca 20.

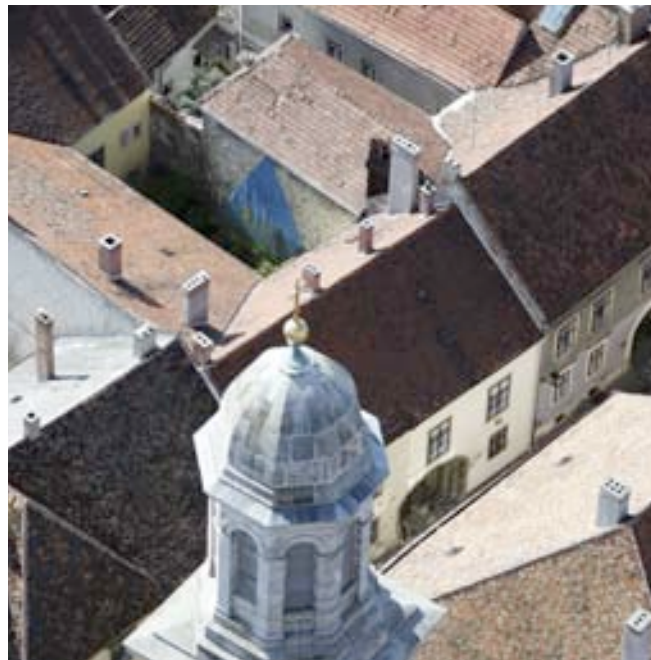
szinten, mind az emeleten eredeti formájában állította vissza az enfilade-os rendszerben egymáshoz kapcsolódó tereket; s bennük java részben antik (biedermeier, neobarokk, historizáló) bútorokat helyezett. Ha valóságos barokk enteriőrök kialakítására nem is volt lehetősége, a hitelesen visszaállított építészeti környezetben a hajdani polgári miliő hangulatát mindenképpen igyekezett újraéleszteni. E régi tárgyak közé a falakra vagy a térbe pedig gyűjteményük odaillo darabjait helyezte el. A jelen művészetével valósággal belakta a régi házat, ami – mai felfogásunk szerint – a legfontosabb feltétele annak, hogy a történelmi örökség minél tovább fennmaradjon. S minthogy ezt követően több műemléki épületet is megvásárolt, hasonlóképp járt el azokban is. Akár a szomszédos (Templom utca 14.), akár a másik oldali (Templom utca 9.) házat vagy az úgynevezett Anna átriumot (Szent György utca 20.) nézzük, mindegyiknek mai funkciót adott. Sorrendben: a Tudósok házat kutatóknak munkára is alkalmas igényes vendégfogadóvá alakította, vele szemben a Sopron egyik legismertebb gótikus műemlékeként nyilvántartott épületben családi pihenésre is alkalmas apartmanokat rendezett be, a volt ipartestületi székházban pedig rendezvényeknek (a ven-

dégek elszállásolásával) otthont adó belsőt formált – az építészeti elemek érintetlenül hagyása mellett is úgy, hogy a mai komfortigényeknek (korszerű fűtés, fürdő, lakókonyha, lift) maradéktalanul megfeleljenek. Most, hogy a helyreállítást magának végezte, az idő kútjában Csák Máté, ha úgy adódott, a lehető legmélyebbre ásott. A középkori pincében (Szent György utca) nem csupán a kutakat leltemeg és tárta fel, hanem a tűzvészben megkormosodott paticsfalakat is; másutt (Templom utca 14.) helyrehozta a barokk táblás parkettát és a teljes utcai frontot átfogó emeleti fogadóhelyiséget, illetve megtartotta a boltozatokat és (dísznek) a régi cserépkályhát éppen úgy, mint a hajdani lépcsőfeljárásokat (Templom utca 9. és 14.). A ránk maradt szerkezeteken átépítést akkor sem végzett, amikor helyre volt szükség, inkább befedte a régi udvart és így látványos teraszt hozott létre. S ha a készen vásárolt új bútorzat nem is mindig azonos minőségű az épülettel, visszafogott formájával és decens koloritjával mindig igazodik a környezethez: nem zavarja az architektúra érvényesülését. Mindenhol a patinás múlt hangolja át a jelent. S viszont: műtárgyaival a ma irányítja figyelmünket a múltó idő hajdan volt szépségére.

Vadas József

Templom utca 19.

Templom utca 9.

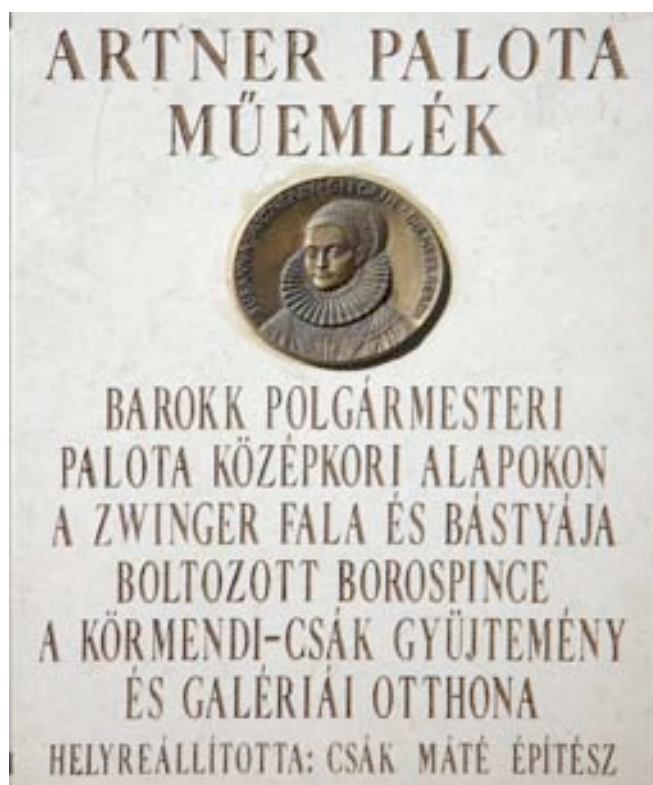

Artner Palota, Sopron, Templom utca 18.

Az Artner Palota újjáépítése, 1998–99

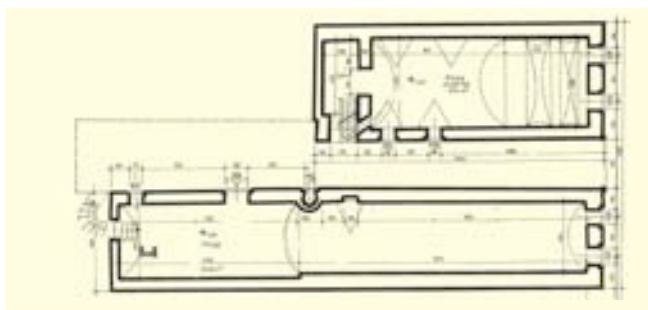
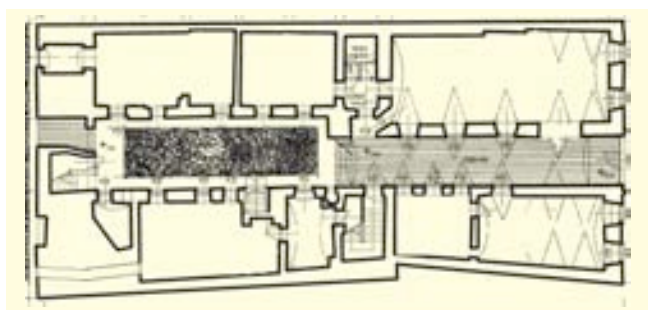

Dominkovits Péter:

Az Artner család a 16–18. században

Az egyes települések, a lokális társadalom története szorosan kapcsolódik az ott élt családok történetéhez. Ez a látszólag egyszerű megállapítás történetírásunkban nem volt mindig ily' evidencia-jellegű, de az elmúlt években elfogadottá vált. Ha kiindulópontunk az, hogy családok históriáján keresztül él a társadalom, akkor vitathatatlanul nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk az olyan családoknak, amelyek több generáción keresztül tudatos családi-házassági stratégiával, az oktatás, mint mobilizációs eszközt felhasználva a helyi társadalomban jelentős közhivatalokat viseltek, vagyonuk, presztízsük nemzedékről nemzedékre növekedett. Sopron korai újkori történetében több ilyen famíliával is találkozhatunk (Dobner, Natl, Serpilus), mégis joggal mondhatjuk, a többnyire evangélikus városvezető családok között az egyik legnevesebb az Artner volt. Házi Jenő, Sopron város tudós főlevéltárosa családtörténeti sorai kitűnően összefoglalják a 16–18. század során e család jelentőségét Sopron szabad királyi város történetében. „Az Artner család tagjainak élete egybeforrt Sopron város újkori életével (...) Nincs még család Sopronban, amely újkori viszonylatban régiségre vetekedhetnék e családdal, és nincs még család Sopronban, amely három évszázadon keresztül úgy virágzott volna és Sopron közéletében állandóan és megszakítás nélkül olyan jelentős szerepet játszott volna, mint e családnak egymás után következő leszármazottai.”

Az Artner család 1478-ban tűnik fel Sopron város pártatlanul gazdag Mohács előtti forrásaiban. Öt testvér, a bécsújhelyi polgár Lénárt, a Piestingben lakó Farkas, a meg nem nevezett helyen tartózkodó Ulrik, továbbá a leánytestvérek, Griesel Vilmos badeni polgár felesége Barbara, a másik név szerint meg nem nevezett bécsújhelyi polgárásszony elhalt hatodik testvérük (Sailer András neje) halála miatt az ingatlanvagyon megosztásán perre mentek. A ruszti (Rust) fél ház, Sopron város jobbágyközségében, a Fertő menti Meggyes (Mörbisch) határában a „Goldpergen” a Harmler, illetve a Wiesen dűlőkben fekvő szőlőbirtok polgárai ítéleztek. Amint a fenti osztálylevélből kitűnik; a család ekkor még nem rendelkezett Sopron városi tulajdonnal, nem tartozott e város polgárságába, de a meggyesi ingatlanok, a vagyonosztás végbevitelére régebb óta tartó gazdasági, személyi kapcsolatokra utalnak.

Emeleti, földszinti és pince alaprajz

Az Artner Palota a soproni óvárosban

Az Artner Palota udvarán: Párkányi Raab Péter szobrászművész: Lassított lónézés (1993, bronz szobor, 410 cm)

Az „Artner Palota” a soproni polgármesterdinasztia városi lakóháza volt. Minden földszinti terme boltozott, mindegyik más kort őriz, de mind azt mutatja, hogy ezekben a városi palotákban az emeleti lakótereket a földszinten istálló, kocsiszín, présház, a híres soproni borászat térigénye került kielégítésre. A borászatra a két gyönyörű boltozattal fedett pince emlékeztet leginkább, az egyikben a kút falazott hengere áthat a pinceszinten kőkeretes ablakkal. A pincében ezen az ablakon keresztül lehetett a kút vizéből venni.

Az emeleten is vannak boltozott terek, az egyik traktusban többségében megmaradva. Az udvar a különböző építési periódusokat és szándékokat híven tükrözi, egyik oldala függőfolyosós, a másik barokk ablakkal, sőt ikerablakkal ékes, szabályszerű utcai jellegű homlokzat. A kapualj mindkét oldalán ablakok, ezen dongaboltozott nagy és szépen egybentartva helyreállított terekből néznek. A terek az utca felé két-két szép külső-kifelé belső-befelé nyíló ablakszárnyal és belül acél spalettával nyitottak.

A középrizalit két volutás konzollal alátámasztott zárterkély harmadikként a kapu kőkeret zárókövének ugyancsak volutás gyámolításával az erkély parapetjén bájos provinciális barokk címer „Artner 1723” adatokkal. Az Artner család olykor a „Cesar ház” birtokosa is volt, s mint polgár család ebben a polgárvárosban szinte egyenlő megbecsülést élvezett az Esterházy–Bezerédj–Zichy-családokkal a magyar polgár és a magyar nemes, sőt magyar főnemes társadalmi fontosságának megfelelően.

Miközben az épület helyreállításának legfőbb szempontja a műemlékvédelmi követelményrendszer betartása volt, azon közben a bemutatás funkcionális igényei sem maradhattak kielégítetlenül. Itt került elhelyezésre az első emeleten a tulajdonos építész-ügyvéd házaspár – Magyarország egyik legnagyobb – magángyűjteménye. A helyreállítás ebből a szempontból is nagyvonalú, a szép térsor amfiládos elrendezésben zavartalanul érvényesülő boltozatok, tiszta világítási rendszer, egyszerű burkolat-megoldások szolgálják. A látogató örömmel élvezheti a kortárs magyar művészet és az építészettörténet harmóniáját. A kiállítás előzetes bejelentkezésre megtekinthető.

Középkori kút a palota pincéjében

A pince

A Körmendi–Csák gyűjtemény az emeleten

Az Artner Palota szoborkertje: Nagy Sándor szobrászművész kiállítóhelye

A padlástérben Pauer Gyula Kossuth-díjas szobrászművész: Szépségminták, 1985 (gipsz öntvény, nincs jelezve)

A pinceszinten Kerényi Jenő szobrászművész emlékkiállítását látható. Lent: a Kerényi emlékkiállítás megnyitóján: Tőkeiné Egyri Margit, Kerényiné Jenőné Zsike, Csák Máté és Dr. Marosi Ernő

Látogatást tett a galériában Habsburg Ottó

Iván Ildikó és Görgey Gábor

A Görgey házaspár Piros Ildikó és Huszti Péter társaságában

A galéria művészeit megörökítő képe előtt Csák Máté, Körmendi Anna és Gyémánt László festőművész

Péter Német, Eisenstadt polgármestere

Eisenberger Jenő, osztrák műgyűjtő

Walter Dezső polgármester, Szokolay Sándor zeneszerző

Bogányi Gergely zongoraművész

A család

2000. 06. 3. – 06. 30.

1. **Ardai Ildikó** textilművész,
2. **Buczkó György** üvegművész, szobrászművész,
3. **Gyarmathy Tihamér** festőművész,
4. **Mata Attila** szobrászművész

2000. 09. 09.

5. **A Körmendi–Csák Kortárs Magyar Művészeti Gyűjtemény és kiállítótermei épületének ünnepélyes házavatása**

2000. 09. 09. – 10. 31.

6. **Szabados Árpád** festőművész, grafikusművész
7. **Tóth Sándor** textilművész,
8. **Birkás István** festőművész, szobrászművész

2000. 11. 11. – 2000. 12. 22.

9. **Hegyi György** festőművész, mozaikművész,
10. **Palotás József** szobrászművész

2001. 03. 15. – 04. 25.

12. **Balázs Irén** textilművész,
13. **Czebe István** üvegművész,
14. **Rác György** szobrászművész,
15. **Tölg-Molnár Zoltán** festőművész

2001. 04. 28. – 06. 06.

16. **Baráth Hajnal** kárpitművész,
17. **Erdei Sándor** üvegművész,
18. **Marosits István** szobrászművész,
19. **Medgyessy Kovács Gyula** festőművész, zeneszerző

2001. 06. 09. – 07. 10.

20. **Dienes Gábor** festőművész,
21. **Donáth Péter** képzőművész, díszlettervező,
22. **Katona Zsuzsa** szobrászművész,
23. **Lévai Nóra** textilművész,

2001. 07. 14. – 08. 15.

24. **Gaál Endre** üvegművész,
25. **Papp Oszkár** festőművész, zománcművész,
26. **Polgár Rózsa** textilművész,
27. **Radu Ciobanu** szobrászművész

2001. 08. 20. – 09. 19.

29. **Budahelyi Tibor** szobrászművész,
30. **Gádor Magda** szobrászművész,
31. **Turcsán Miklós** festőművész,
32. **Vereczkey Szilvia** iparművész

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

2001. 09. 22. – 10. 25.

33. Kádár György festőművész,

34. Köblitz Birgit üvegművész, üvegszobrász,

35. Krupicz Antal szobrászművész,

36. Pápai Livia textilművész iparművész

2001. 10. 27. – 12. 31.

37. Almásy Aladár festőművész, grafikusművész,

38. Thury Levente keramikus, szobrászművész,

39. Bohus Zoltán szobrászművész, üvegművész,

40. Olajos György grafikusművész

2002. 09. 21. – 2003. 01. 05.

41. Bihon Győző festőművész,

42. Nagy Sándor szobrászművész,

43. Polgár Csaba textilművész, festőművész,

44. Várnagy Ildikó szobrászművész

2003. 03. 15. – 05. 25.

45. Marosi Ilona festőművész,

46. Mészáros Dezső szobrászművész,

48. Sipos Éva textilművész,

49. Veress Pál festőművész

2003. 06. 14. – 09. 07.

50. Dárdai Nikolett üvegművész, iparművész,

51. Drégely László festőművész, díszlettervező,

52. Droppa Judit iparművész,

53. Márkus Péter szobrászművész

2003. 09. 13. – 12. 14.

54. Erdei Sándor üvegművész, üvegszobrász,

55. Gellér B. István festőművész,

56. Kodolányi László formatervező, ötvös, szobrászművész

57. Ruttkai Andrea textiltervező iparművész

2003. 12. 20. – 2004. 01. 05.

58. Giczy János festőművész, 70. születésnapja alkalmából

Megnyitotta: **Szokolay Sándor** zeneszerző

2004. 11. 13. – 2005. 03. 01.

59. Hajnal Mihály grafikusművész, festőművész

2005. 04. 30. – 05. 31.

60. „The best of Biennial of Drawing of Pilsen”

2005. 06. 04. – 06. 30.

61. Marielis Seyler kiállítása

13.

14.

15.

16.

17.

18.

19.

20.

21.

22.

23.

24.

25.

26.

2005. 07. 02. – 07. 28.

62. Bikácsi Daniella festőművész,

63. Hefter László üvegművész,

64. Schrammel Imre keramikus művész

2005. 09. 03. – 10. 02.

65. Christine Mittelstaedt képzőművész,

66. Gerda Obermoser-Kotric festőművész,

67. Irene Rathke festőművész,

68. Daniele Schmiedt szobrászművész

2005. 10. 08. – 10. 30.

69. Stiller-Luzsicza Ágnes festőművész,

70. Gábor Éva Mária szobrászművész,

71. Molnár Gabriella keramikus művész,

2006. 01. 06. – 03. 10.

72. Angyalföldi Szabó Zoltán festőművész,

73. Schéner Mihály festőművész, grafikusművész, szobrászművész

2006. 03. 11. – 04. 12.

74. Ézsiás István szobrászművész, festőművész,

75. Koppány Attila grafikusművész, festőművész

2006. 04. 29. – 06. 04.

76. Nagy Attila szobrászművész,

77. Kéry László festőművész,

78. Erdei Sándor üvegművész

2006. 06. 10. – 07. 22.

79. Nagy Éva festőművész

2006. 06. 24.

80. Barokk paloták szoborkertjei – állandó kiállítás

Nagy Sándor szobrászművész

Megnyitotta: **Dr. Marosi Ernő**, az MTA alelnöke

2006. 07. 29. – 08. 22.

81. Drozsnik István grafikusművész, szobrászművész

2006. 07. 30. – 08. 28.

82. Burgenlandi művészet

Wander Bertoni szobrászművész kiállítása

Annelie Wagner festőművész kiállítása

2006. 08. 26. – 09. 19.

83. Lévai Ádám grafikusművész,

84. Lévai Nóra textilművész

2006. 09. 23. – 10. 29.

85. Nagy Sándor szobrászművész,

86. Gábor Magda szobrászművész

87. Várkonyi György grafikusművész

27.

28.

29.

30.

31.

32.

33.

34.

35.

36.

2007. 06. 23.

88. Emlékhely – Kerényi Jenő állandó kiállítása

Megnyitotta: Dr. Marosi Ernő

2007. 04. 14. – 06. 15.

89. Palotás József szobrászművész

Megnyitotta: Baráth Etele

2007. 03. 24.

90. Válogatás a Körmendi–Csák Gyűjteményből

2007. 10. 13. – 10. 30.

91. Giricz Máté festőművész

Megnyitotta: Csák Máté

2008. 03. 15. – 05. 30.

92. Gyarmaty Tihamér Kossuth-díjas festőművész kiállítása a
Körmendi–Csák Gyűjtemény anyagából

37.

38.

39.

40.

A képeken:

1. Az Artner Palota épületének avatása
2. Megnyitóközönség
3. Tordai Alíz, Tóth Sándor
4. Csák Máté
5. Megnyitóközönség
6. Arday Ildikó, Csák Máté
7. Schéner Mihály, Tőkeiné Egry Margit, Csák Máté Balázs Irén kiállításán
8. Schéner Mihály
9. Hegyi György (ülve), Körmendi Anna, Birkás István,
Tőkeiné Egry Margit, Palotás József
10. Rác György
11. Szabados Árpád kiállításmegnyitója
12. Birkás István
13. Körmendi Anna édesanyja, Gábor Magda
14. Köblitz Birgit, Krupicz Antal
15. Csák Máté, Thury Levente
16. Dienes Gábor
17. Katona Zsuzsa
18. Piros Ildikó, Huszti Péter, Lukács Sándor
19. Gaál Endre, Radu Ciobanu
20. Papp Oszkár, Polgár Rózsa, Csák Máté
21. Polgár Csaba
22. Feledy Balázs, Csák Máté
23. Ruttkai Andrea, Kodolányi László, Gellér B. István, Csák Máté
24. Szepes Hédi
25. Hajnal Mihály
26. Marielys Seiler, Csák Máté
27. Hefter László, Bikácsi Daniela, Csák Máté
28. Christine Mittelstaedt, Gerda Obermoser-Kotric, Irene Rathke, Daniele
Schmiedt, Csák Ferenc
29. Schrammel Imre, Fekete György
30. Nagy Attila, Kéry László, Erdei Sándor
31. Nagy Sándor, Marosi Ernő, Csák Ferenc
32. Csák Máté, Herr Piskolti, Nagy Éva fia, Elisabeth Voggeneder
33. A közönség Stiller-Luzsica Ágnes kiállításán
34. Középen: Annelie Wagner, Csák Ferenc, Wander Bertoni
35. Várkonyi György, Gábor Magda, Nagy Sándor
36. Körmendi Anna, Nagy Sándor, Gábor Magda
37. Csák Máté, Marosi Ernő
38. Tőkeiné Egry Margit, Körmendi Anna, Marosi Ernő
39. Palotás József, Baráth Etele, Csák Máté
40. Csák Máté, Giricz Máté

Hajnóczy-Bakonyi Ház, Sopron, Templom utca 19.

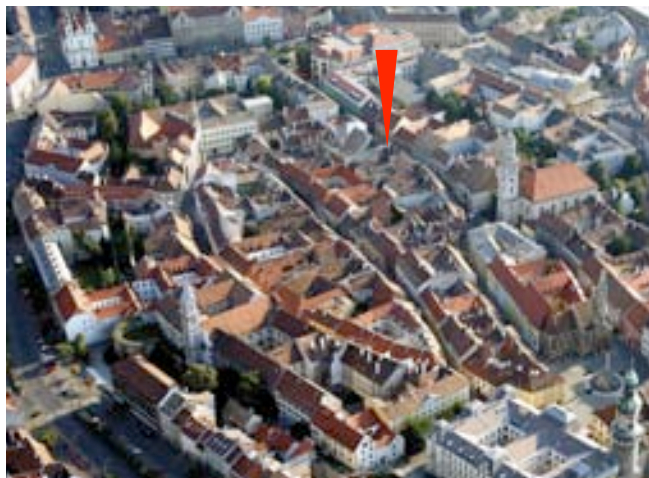

A barokk palota mint épület és mint kiállítóhely is figyelemre méltó. Nevét a Széchenyi család kiemelkedően művelt jogászáról, Hajnóczy Józsefről kapta, aki a magyar felvilágosodásnak a Martinovics összeesküvésben kivégzett teoretikusa volt. Méltó emléket állítottak neki a budai Vörösmarty téren, ahol társaival együtt mint a párizsi polgári forradalom magyar követőit kivégezték. Sorsa a következő évtizedek egyik irányfénye lett, utalás a függetlenség és a szabadság elfojthatatlan vágyára.

Hajnóczy fiatalon halt meg, menyasszonya itt a Templom utcában, a ma emlékének szentelt épülettel szemben lakott. Ezt a házat a világháborúban lebombázták, helyén modern épület áll. A Templom utca 19. szám alatti ház középkori alapokon álló barokk épület, több különböző építési periódust láthatóan örökít meg. Találón jellemző: egy lakható szobor. Az egyik legszebb, legemberibb léptékű és arányú óvárosi ház. Egyik oldalán kis üzlet, és a kapu mögött eredetileg az előtér és lejjebb pince. Udvara arányos, kedvessé teszi az emelet köoszlopos, íves reneszánsz árkádsora.

Az utcára jelenleg három terem néz az emeleten, ebből kettő korábban egy tér volt: a kandallós szoba. Tetőtere csak igen kis részben kihasznált. Az épületben a FÉG korábban öt lakosztályt bérelt, az emeleten két lakás volt. Ma az egész épület a Wache Mária és Bakonyi Árpád házaspár tulajdonában van.

Évente általában négy kiállítást szerveznek, azok a Köröndi Galéria szakközreműködésével valósulnak meg. Volt itt már kiállítása a legjelesebb szentendrei művészeknek, Angyalföldi Szabó Zoltánnak, a Kossuth-díjas Schéner Mihálynak, aki talán az öröm víg dalának harsogását is kiváltotta. Láthatóak voltak a textilművész Balázs Irén munkái és a kiváló mozaikos Rác András. Itt egy kiállítás mindig élmény, mindig országos esemény, mert azzá válik a kiállító művészekről készült filmekkel. A soproni Hajnóczy–Bakonyi ház egyike az országosan is kiemelkedő civil kulturális kezdeményezéseknek, olyan, amelynek elsőszámú célja a legmagasabb szakmai színvonal elérése.

A Hajnóczy–Bakonyi ház a soproni óvárosban

A felújítás előtt

A felújítás előtt

A felújítás előtt

A Hajnóczy–Bakonyi ház újjászületett

A Hajnóczy–Bakonyi ház ma a művészet otthona: Palotás szoborkert
40 oldalon és lent: vendéglátás egy megnyitón

1. Schéner Mihály festőművész, grafikusművész,
szobrászművész, keramikus
2001. 05.12. – 09.15.

2. Turcsán Miklós festőművész
2001. 09. 30. – 2002. 03. 10.

3. Angyalföldi Szabó Zoltán festőművész
2002. 03.16. – 06. 20.

4. Végh András festőművész
2002. 06. 29. – 09. 15.

5. Szabados Árpád festőművész, grafikusművész
2002. 09. 28. – 2003. 01. 05.

6. Károlyi Ernő festőművész, grafikusművész
2003. 03. 22. – 05. 25.

7. Csák Máté építész
2003. 06. 07. – 09.15.
Életmű-kiállítása és köszöntése
65. születésnapja alkalmából

8. Birkás István festőművész, szobrászművész
2003. 10. 04. – 2004. 01. 05.

9. Balázs Irén textilművész
2005. 03. 19. – 04. 17.

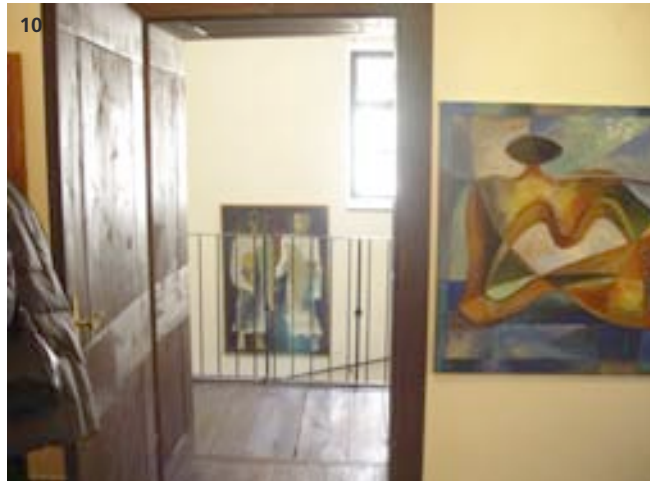
10. Csorba Simon László festőművész, grafikusművész
2005. 09. 03. – 10.15.

1–3. Schéner Mihály kiállításán
4. Turcsán Miklós megnyitója
5–6. Angyalföldi Szabó Zoltán kiállítása
Körmendi Anna, Csák Máté, Szabó Zoltán, Bakonyi Árpád, Wache Mária

7. A közönség Végh András megnyitóján 8. Bakonyi Árpád, Végh András, Csák Ferenc 9. Szabados Árpád megnyitója. Géczi János, Bakonyi Árpád, Wache Mária, Szabados Árpád, Csák Ferenc 10. Károlyi Ernő kiállítása 11. Károlyi Ernő, Bakonyi Árpád, Wache Mária 12. Körmendi Anna, Walter Dezső

11. Balogh László festőművész, grafikusművész
2005. 11.12. – 2006. 03. 10

12. Rác András festőművész, mozaikművész
2006. 03. 25. – 05. 10.
Téma és Variációk – válogatás Rác András
életműéből

13. Wellisch Tehel Judit festőművész
2006. 05. 27. – 07. 18.: Kövek és emlékek

14. Szakács Imre festőművész
2006. 07. 22. – 08. 29.: Fénnyel átszőve

15. Kókay Krisztina textilművész, grafikusművész
2006. 09. 02. – 10. 10.

16. Rényi Katalin festőművész, grafikusművész
2007. 03. 24. – 2007. 05.19.
Színes tintákról álmodom

17. Baska József festőművész
2007. 05. 26. – 06. 14.

18. Buhály József festőművész
2007. 07. 28. – 09.15.
Tér és idő

19. A szentendrei régi művésztelep
festőinek kiállítása és könyvbemutatója
2007. 10. 20. – 2008. 03. 28.

20. Bihon Győző festőművész
2008. 04. 22. – 2008. 06. 20.

13. Csák Ferenc, Balázs Irén, Bakonyi Árpád, Schéner Mihály 14. Wehner Tibor, Csorba Simon 15. Balogh László kiállításának megnyitása

16. Rác András megnyitója 17. Wellisch Tehel Judit, Csák Máté 18–19. Szakács Imre megnyitója
20. Baska József, Bakonyi Árpád, Feledy Balázs 21. Rényi Katalin megnyitója

Tudósok Háza, Sopron, Templom utca 14.

A Sopron, Templom utca 14. alatti barokk palota abban az óvárosi utcában áll, amelyiknek indító épületei a két Esterházy-palota, majd a Bezerédj-palota.

Az épülettel közvetlenül szomszédos az Evangélikus Konvent és Múzeum épülete, mellette az evangélikus parókia gyönyörű arányú műemléke áll. Az utcában évtizedekig a zseniális zeneszerző, Joseph Haydn lakott és emléktábla hirdeti Franz Liszt, a világhírű Liszt Ferenc hangversenyeit. Az utcában lakott valaha Kiss János, a költő, és járt itt Kazinczy Ferenc, Petőfi Sándor. Sopron a középkori hét kiemelkedő magyar város egyike, 1277 óta szabad királyi város, most pedig megyei jogú város, az egyesítés előtt álló Nyugat-Pannon Régió fekvése és gazdasági-tudományos szerepe miatt már most érezhetően egyre inkább vezető városa. A burgenlandi – azaz osztrák – régió-fél már korábban elnyert szabadsága miatt lényegesen elevenebb, lüktetőbb, de Ódenburg lassan visszanyeri történelmi szerepét, részben az Európai Unióhoz való csatlakozás, részben pedig a határátkelőhely megszűnése miatt. Soproni polgárnak lenni történelmi rangot jelentett, Sopron Óvárosában palotában élni, palotát birtokolni közép-európai mércével is rangot jelent.

Ez az épület, a Templom utca 14. is ilyen rangot képvisel, ezért is esett rá a Magyar Tudományos Akadémia választása, amikor a Soproni Tudósok Házának kijelölte.

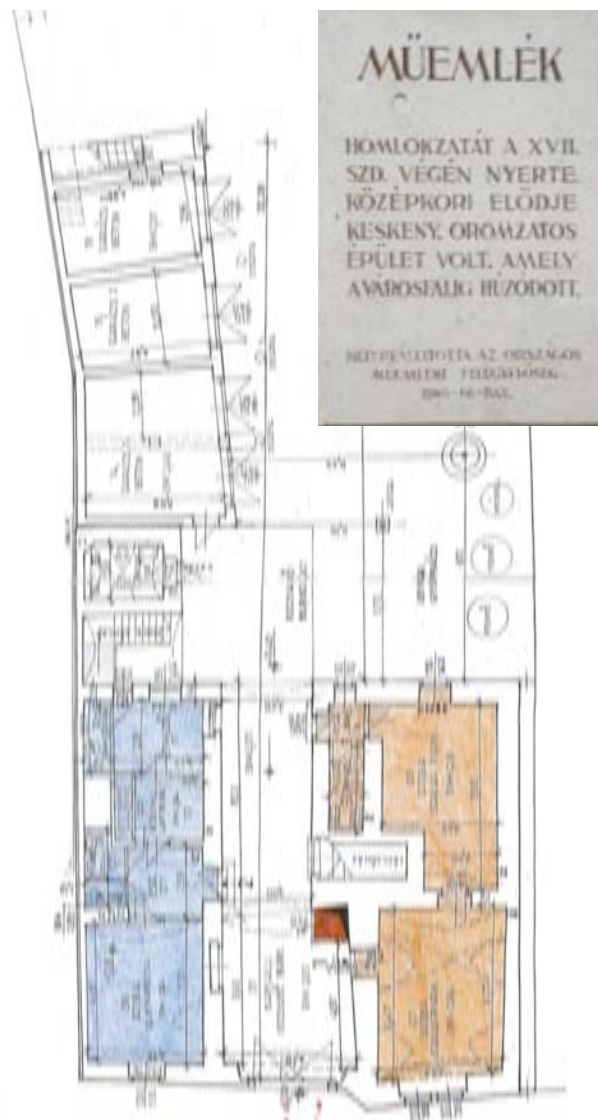
A Magyar Tudományos Akadémia hatására több szempont is érvényesült a felújításnál:

- különösen igényes belsőépítészet,
- személyfelvonó (lift) aknájának kiépítése,
- műemléki kapunyitó (elektromos)
- négy garázs az udvarban,
- nagyon szép kert és függőkert,
- reprezentatív lakosztályok,
- igényesen kialakított tetőtér ablakkal.

Az épület az utca padlójába rejtett megvilágításával a városrész külön értéke lett.

Az óvárosban Sopronban szinte nincs is ilyen lehetőség, hogy az udvarban négy korszerű garázsba lehessen autóval távirányítós garázskapukkal beállni. A házban a lehető legkorszerűbb, két mezőre osztott két vadonatúj gázkazánnal megoldott központi fűtés van, olyan, ami maximálisan biztosítja a már most is 8 apartman bőséges fűtési lehetőségét. A lakosztályok a kapualjból jobbra és balra nyílnak, illetve a külön terrasszal is rendelkező kétszintes lakás udvari bejáratával a garázsok fölött van.

A közvélemény szerint az épülethomlokzat a lehető legjobban sikerült, téglaportörzselével dúsított színezés-

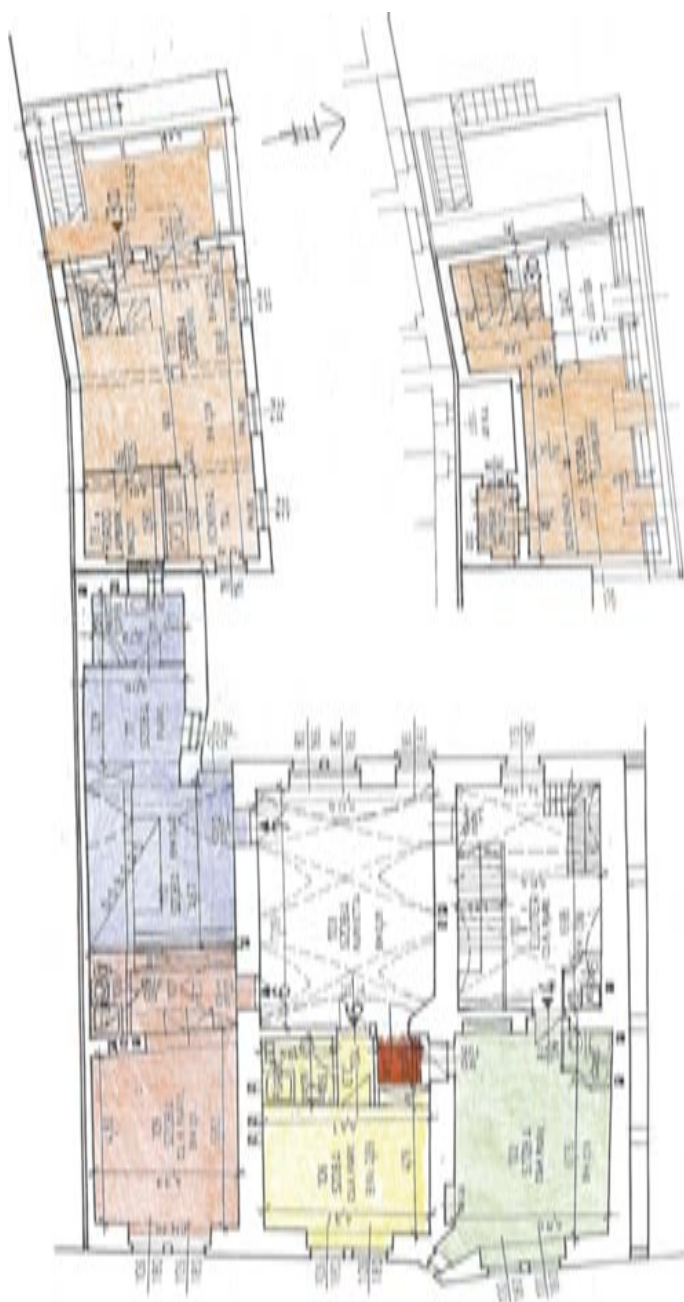
Földszinti alaprajz

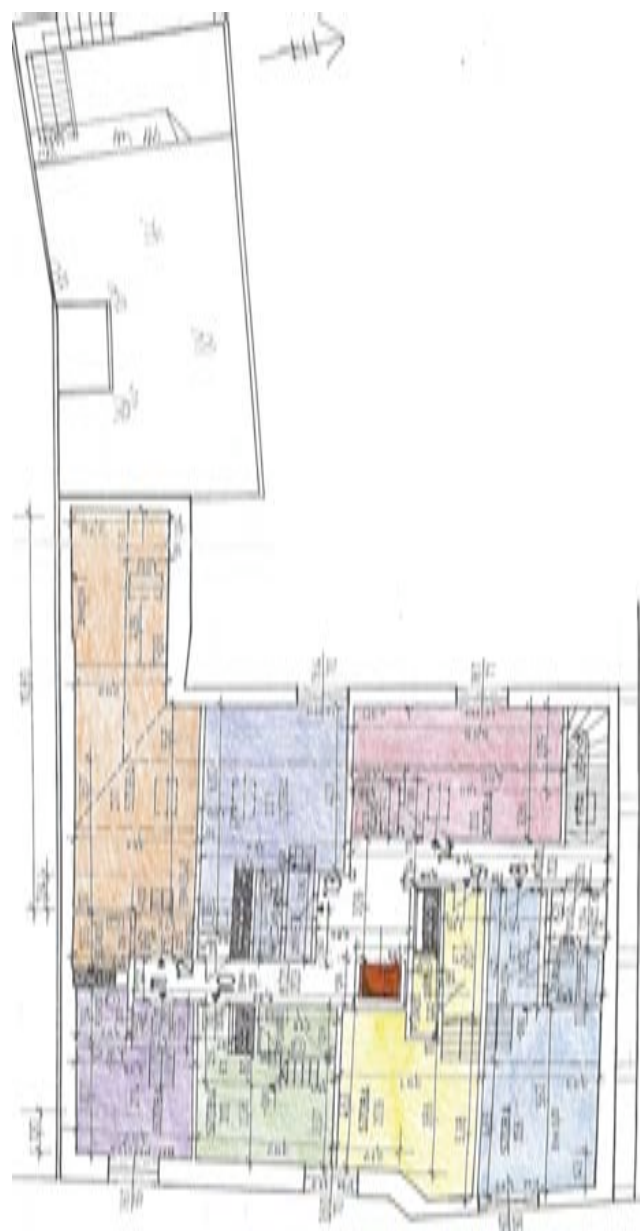
A Tudósok Háza a soproni óvárosban

I. emelet alaprajza

II. emelet alaprajza

sel készült. A műemlék kapu elektromos nyitása országosan is újdonságnak számít, a barokk kerékvetők segítik a ráfordulást.

A garázsok előtt több mint száz négyzetméter gyeprács javított az udvar kertészeti funkcióján. A kertből külön WC-kézmű is megközelíthető márványburkolatú boltozott kamrában. Itt van az egyik kazán is.

A földszinti helyiségek természetesen boltozottak: külön érdekessége a palotának, hogy az udvari traktus az emeleten is boltozott helyiségekből áll. Ezek közül a középső nemcsak szép boltozatával, hanem a műemlék kivitelező vállalat által készített táblás palota-parketta padlóburkolatával is díszes. A vasbeton liftaknákat a Schindler világ cég felvonótervei alapján alakították ki. Ennek indítása a kapualjából a műemlék fragmentum elhelyezésével külön is figyelemre méltó.

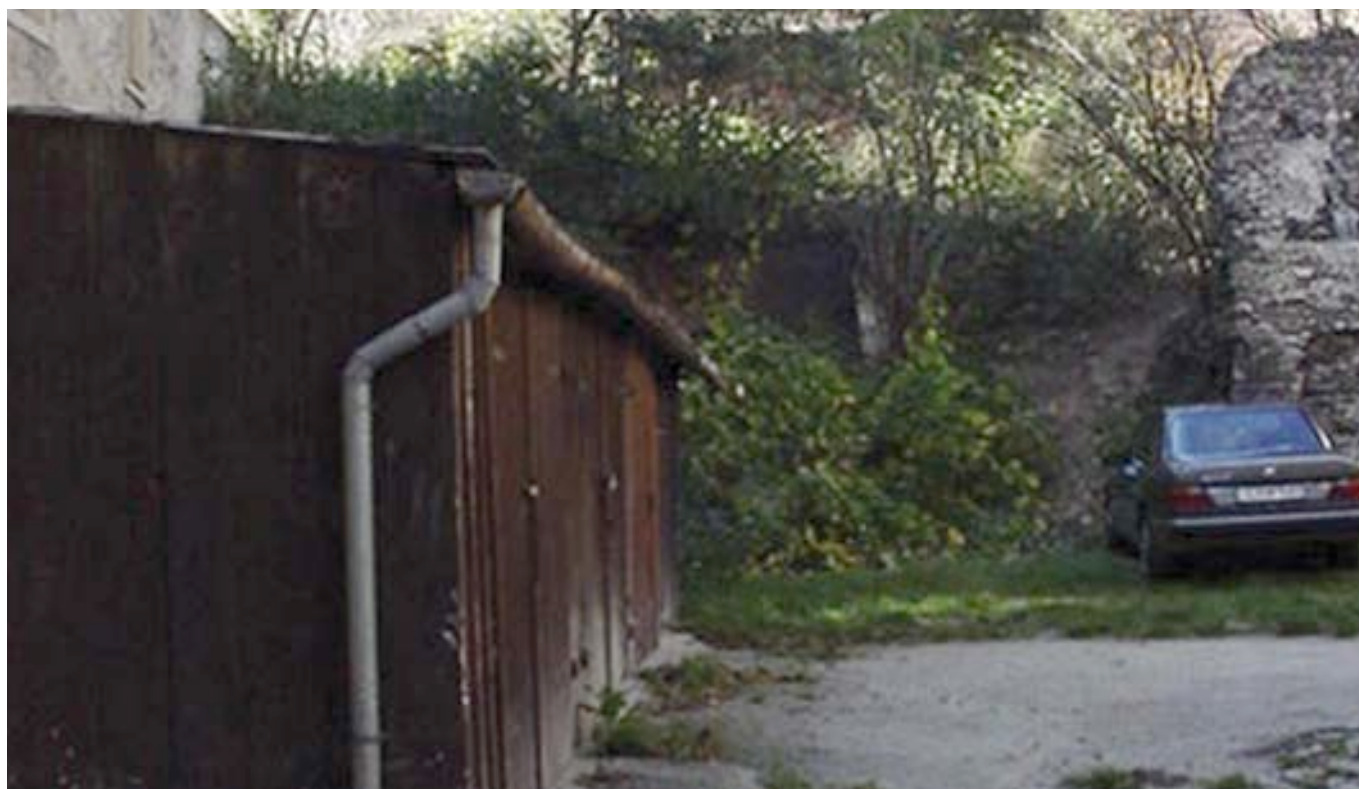
Funkciójában az épületet a Magyar Tudományos Akadémia emelt szintű igényeinek megfelelően alakították ki, ami abban is megmutatkozik, hogy minden lakosztályhoz tartozik fürdőszoba, van amelyikhez kettő is. Az épület tömegén, szerkezetén, ajtóin, ablakain túl külön is figyelemre méltó a két homlokzati törés, az emeleti keskeny ablakokkal és a három emeleti ikerablak. Az udvarban a külön kút és a lépcső a középkori szerkezetet is bemutató részlet.

Érdekessége a funkciónak, hogy jöllehet az épület teljes egészében lakóház, az egyes lakásokat és a tetőteret 14 lakosztályra bontották, így a város turizmusának elhelyezési igényeit is jobban szolgálja. Jelenleg kényelmes bútorokkal, eredeti festményekkel berendezett, művészekről elnevezett szálláshelyekkel rendelkező apartmanházként funkcionál.

Tehát nem véletlen, hogy az a palota az Esterházy, Zichy-Mesko, Hajnóczy paloták sorában is megállja a helyét.

Az átépítés előtt

Építés és építész

Enteriőrök, Templom utca 14., földszint, I. emelet

Enteriőrök, Templom utca 14., I. emelet

Schéner Mihály szoborkertje a Tudósok Házában

Tudósok Háza, Sopron, Templom utca 14.

Haydn Ház, Sopron, Templom utca 9.

Sopron történelmi óvárosa eredetileg két főutcából, a Szent György utcából és a Templom utcából állt. Ezen utcáknak házai a városfalra támaszkodtak, a Templom utca páratlan oldala pedig később az Új utca, vagy Judengasse néven házsorokhoz ér. A Templom utca ugyanolyan fontos volt, mint a Szent György utca a megyeházától az új kultúrházhoz vezet, két Esterházy-palotával indul, itt volt Haydn téli lakhelye és az Esterházak városi rezidenciája. A Bezerédj-palota Liszt Ferenc hangversenyeinek színhelye, itt van a híres evangélikus templom, az evangélikus paplak és az evangélikus múzeum, még több városi palota. A Templom utca 9. szám alatti felújított ingatlan rendkívüli műemléki értékekkel rendelkezik. A ház elsőrangú műemlék. Negyven évvel ezelőtt – a VÁTI nevéhez fűződő – felújításakor a magyar műemlékvédelem zászlóshajója volt, a *Műemlékvédelem* címlapján szerepelt.

Az épület legszebb műemléki fragmentumai:

- a legremekőbb a két épületből összeállt homlokzat, amelynek bal felén több gótikus részlet található, legérdekesebb az emeleti három különböző gótikus korszakot bemutató ablaksor, és az ahogyan az oromfalas ház mostani „gibel”-t elvágó megoldása azt visszaállító megvalósításért kiált.
- szépek a kapualj gótikus ülőfülkéi, hasonlóak hazánkban csak a Budai Vár lakónegyedének kapualjaiban találhatók.
- különösen szép a lépcsőházi íves alaprajz és boltozott felső fedési megoldásával, íves karú képcsőjével, földszintjén egyetlen dór jellegű oszlopával,
- az udvar földszintjén két szépen faragott kő támaszpillér hordja az emeleti folyosót, amely reneszánsz árkád oszlop-motívumával végződik
- a hátsó lakás reneszánsz szobájában tipikus soproni árkád található,
- a földszinti íves hátsó oldal a valamikori kocsiszín nyílásának maradványa
- szépen boltozottak a földszint terei és néhány helyiség az emeleten.

Érdekessége a funkciónak, hogy jóllehet az épület teljes egészében lakóház, az egyes lakásokat 8 lakosztályra bontották, így a város turizmusának elhelyezési igényeit is jobban szolgálják. Jogerős építési engedéllyel rendelkezik a tetőtér beépítésére, ahol további 7 apartman alakítható ki. Jelenleg kényelmes bútorokkal, eredeti festményekkel berendezett, művészekről elnevezett szálláshelyekkel rendelkező apartmanházként funkcionál.

A Haydn ház a soproni óvárosban

Templom utca 9. földszinti alaprajz

Templom utca 9. emeleti alaprajz

Homlokzat a 2007-es felújítás előtt

Belső terek a 2007-es felújítás előtt

Belső terek a 2007-es felújítás előtt – állapotfelmérés

Belső terek a 2007-es felújítás előtt

Az udvar napjainkban – Kodolányi László: Madarak című szobrával

Csorba Simon Futók című falfestménye

Enteriőrök az I. emeleten

Anna Átrium Rendezvényház
Sopron, Szent György utca 20.

A Szent György utca igen gazdag műemlékekben. Elsősorban Szent György templom a gótikus, reneszánsz és barokk architektúrájával, szemben az Eggenberg-ház, a „*quius regio eius religio*” magyar szimbóluma, a Lenk-ház és a rokokó épület, középkori fragmentumok özöne.

A Szent György utca keleti házsora a középkori városfal-rendszerre támaszkodik, itt van a nagyronde és számtalan összefüggő falmaradvány. A városfalon túl a Várkerület, ennek kereskedelmi zaját és forgalmát a városfal már jól kiszűri, de kulturális vonatkozásai ide is elhatnak. A Caesar-házban van Soproni Horváth József európai rangú akvarellista állandó kiállítása, az Orsolyák terén található Somogyvári Gyula lakására utaló tábla.

A Szent György utca a Kossuth-díjas Kévés György építész remek házával indul, amelynek alján a Scarbantia-fórum került bemutatásra. Ez az utca a soproni óváros legfontosabb utcája volt régebben.

A Szent György utca 20. sz. épület a második világháború előtt **az ipartestület székháza volt**, a háború után a geodézia irodaháza.

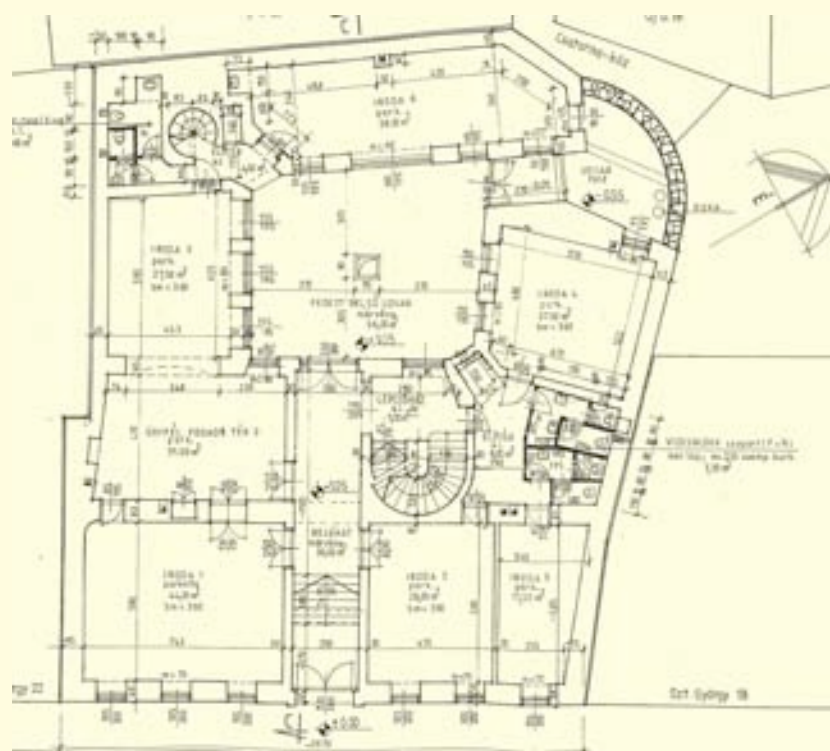
Az utcai főkapun bejutva gránit burkolatú, igen szép kapualjba érünk, amelynek 2,50 méteres szélessége lehetővé teszi kerekesszék-felvonó létesítését, a mintegy egy méteres szintkülönbség egyébként gránit lépcsővel megoldott áthidalására. Ez a 30,00 m³-es gránit kapualj őrzi az ipartestületi múlt lizéna fejezetes oszlopfőit. A lépcsőházból két bejárata, egy reprezentatív és egy gazdasági bejárata van. Az utcai oldalra a kapualjtól jobbra is és balra is 3–3 ablak néz, szép nagy méter széles és két méter magas irodaablakok. Itt az irodák 3,60 m belmagasságúak, 6,00 m mélyek és 7,5 m szélesek, 12–13 fő kényelmes elhelyezésére alkalmasak. A közel 400 m² összes irodaterület 20–21 fő kulturált munkahelyét, szép és elegáns ügyféltrekeket és három wc-csoportot tartalmaz, az emeletekkel csak a kapualj képez közös funkciót. Ennyiben ez a Bécs belvárosában kialakult hagyományos elrendezést követi.

Az **I. emelet, a „piano nobile”** igen szép lépcsőn és liften is megközelíthető. Az első emelet szokatlan értékekkel bír, ezek közül két kiemelkedő:

- az egész utcai traktus egyetlen 7 ablakos nagyterem, 22 m hosszú és közel 120 m² alapterületű, 3 bejárattal, az egyik oldalán kétnemű WC csoporttal,
- az egész szint egy átriumos térsor.

Különleges nyílászárók néznek az átriumra, amely zavar-talan és kellően napos. A nagyterem az előtéren keresztül az átriumra kijárható.

A szint konferenciákra, esetleg kizárólag lakás céljára, az átriummal együtt jól hasznosítható, összesen 400 m². A szintnek két WC csoportja van kiépítve.

A **II. emeleten**, lényegében a már eredetileg is kihasználásra szánt tetőtérben 8 lakosztály van, amelyek 1–2 szobások 2–4 személyesek. A fürdőszobák, keringetett melegvizet lakosztályok jól hasznosíthatóak, emellett otthonosak. Mind a nyolc főzési lehetőséget biztosít. Az apartmanok elegáns bútorzattal berendezettek, nagy magyar művészek eredeti festményeivel díszítettek; e művészek nevét viselik. A lakosztályok szintjére az eredeti szép lépcső és a felvonó is felvisz.

Az **épület pincéje** különösen értékes építészeti-történetileg és műemlékileg. 2008 május végén Nagy Sándor szobrászművész kiállítása nyílt itt meg.

Az utca felől nézve jobboldalon nagyon szép barokk korra utaló boltozatos terei vannak a valamikori présház medencéjének kútszerű maradványaival, az udvar alatt azonban gyönyörűen megvilágított és bemutatott módon több Árpád-kori paticsfalas lakóház és két középkori kút mutatja az építészet kontinuitását. Ezt a feltárást és bemutatást a Soproni Múzeum vezető régészei és művészettörténészei végezték. Kitűnő zárójelentés és irodalom áll rendelkezésre. Maga a pince egy soproni történelmi műemléki ízt jelent, de nem lényeges része a funkciónak, borászati látogatás fontossá, kiemelkedően fontossá tehető.

A palota kialakítása 1064 m²-en több különböző funkciót tesz lehetővé, ezek a funkciók külön-külön is, esetleg keverten is zavartalanul megoldhatóak:

- rendezvényház
- irodaház
- fogorvosi transzplantációs klinika szálláshellyel,
- plasztikai sebészet szálláshellyel,
- vendéglátóegység, panzióval,
- ügyvédi, adótanácsadói iroda, rezidencia,
- Bürotel, azaz olyan szálláshellyel kiegészített irodaház, kisebb konferencia-centrum, amely széles érdeklődésre tart számot. Az épület frissen felújított, berendezett.

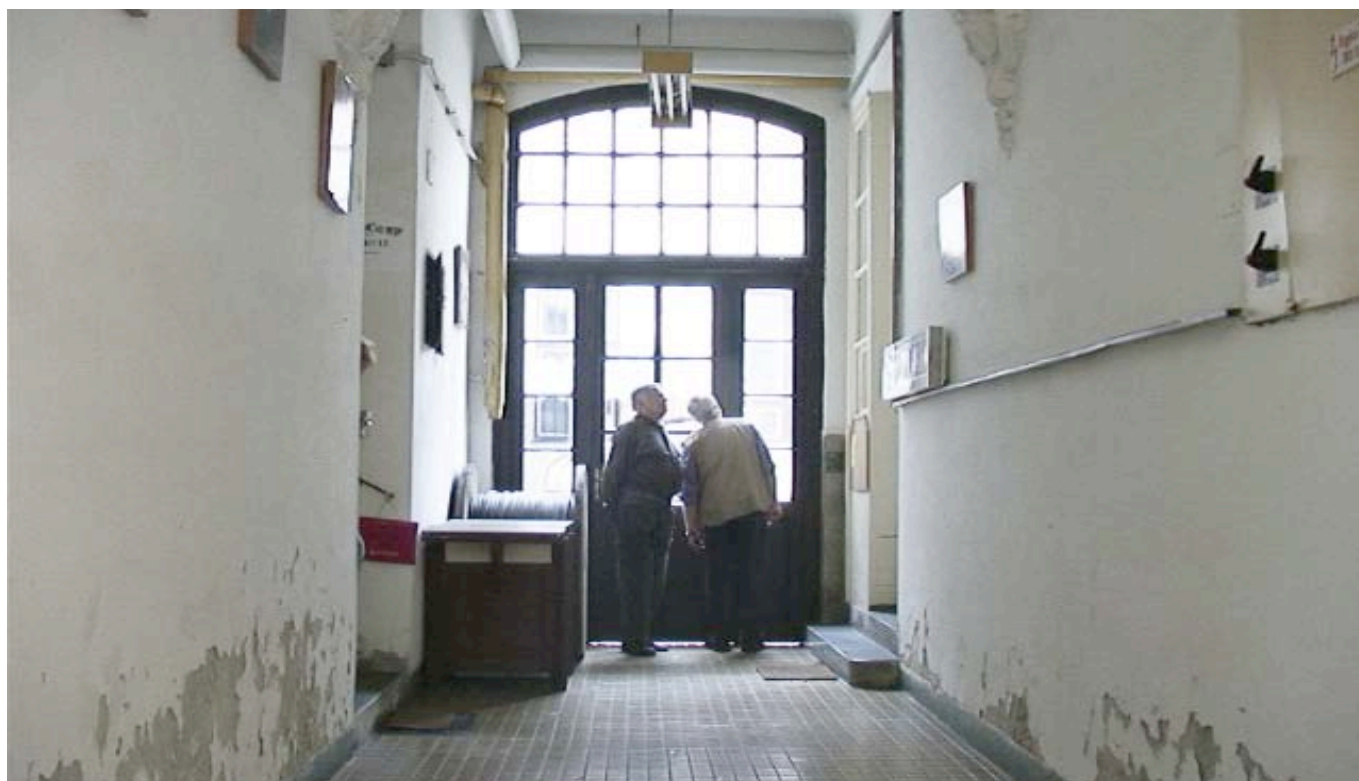

A Szent György utca 20. pincéje az átépítés előtt

Fent iroda, lent a bejárat az átépítés előtt

Az átrium az átépítés előtt

A nagyterem

Földszint – a bejárat

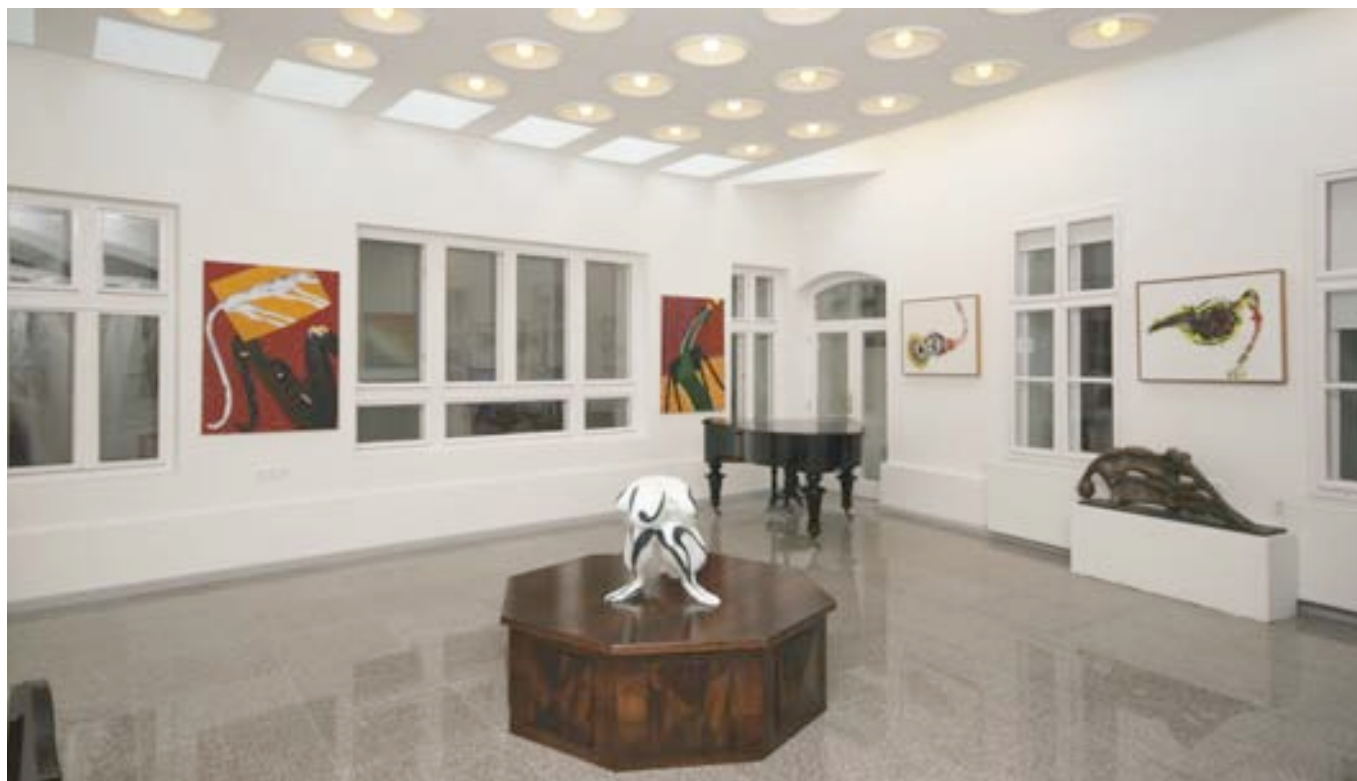

Teremk és háló a földszinten; jobbra: a lépcső

A „piano nobile” az átriumra néző ablakkal (középen Palotás József szobra). Lent jobbra: az átrium

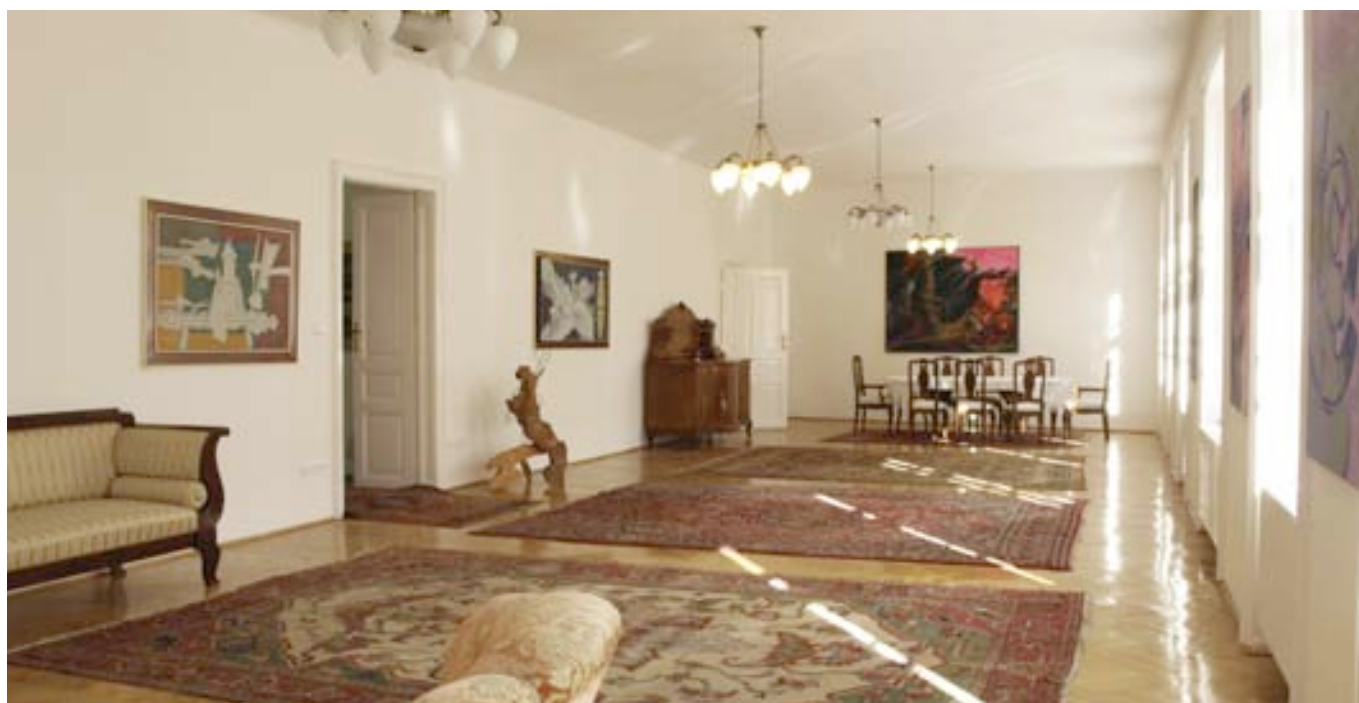

Az első emeleti nagyterem

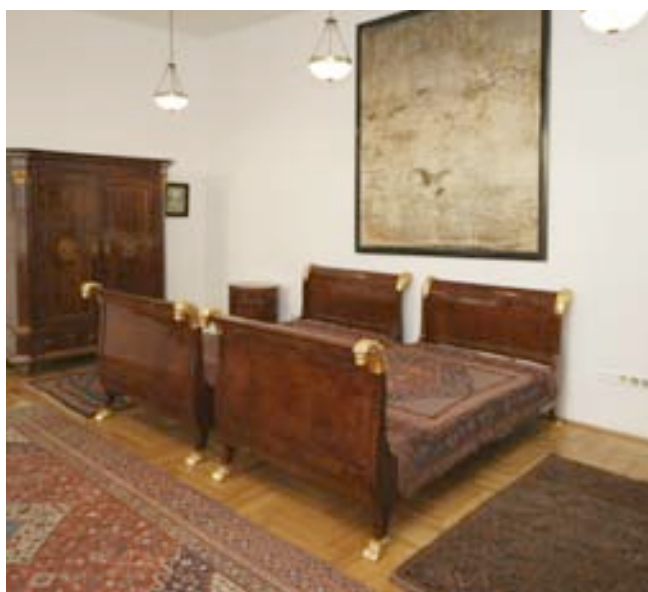
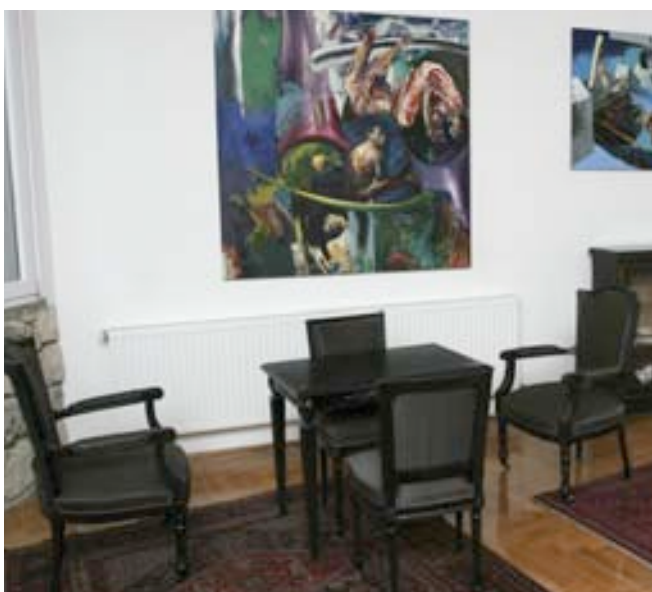

Az első emeleti nagyterem

Elnöki lakosztály az első emeleten

Második emeleti apartmanok

Második emeleti apartmanok

A ház karácsonyi díszben

Terv: Sopron, Szent György utca 19.

Felújítandó épület: Sopron, Szent György utca 19.

Ebben a négylakásos lakóházban a soproni történelem minden különleges termésértéke és a jelen minden pozitív adottsága együtt érvényesül.

Az épület fekvése az óvárosban belül is kiemelkedően jó, a Hátsókapu mellett van, a Caesar ház második szomszédja, szemben az Anna Átrium Rendezvényház, közel a Lábas ház, a Só tér (ma már Orsolya tér).

Ami azonban az egész óvárosban ritkaságszámba megy és így különleges érték, hogy a ház kertés társasház. Csön-des, nyugodt, zavartalan kerttel, ami a lakások értékét és az egész műemlék értékét keresettségé okán jelentős mértékben emeli. A kert másik oldalán a híres városfal misztikus tömege emelkedik, egyik bejárója felújításra szorul, a fagerenda konzoljai történelmi fényt sugároznak.

A városfal másik oldalán jó adottság van a várkerület felé való kijárára, sőt adottság a Hátsókapu utca felőli feltárás.

Így ez a négylakásos kistársasház valójában saját, zavartalan kertés villa, ami egész Közép-Európában ritkaságnak számít.

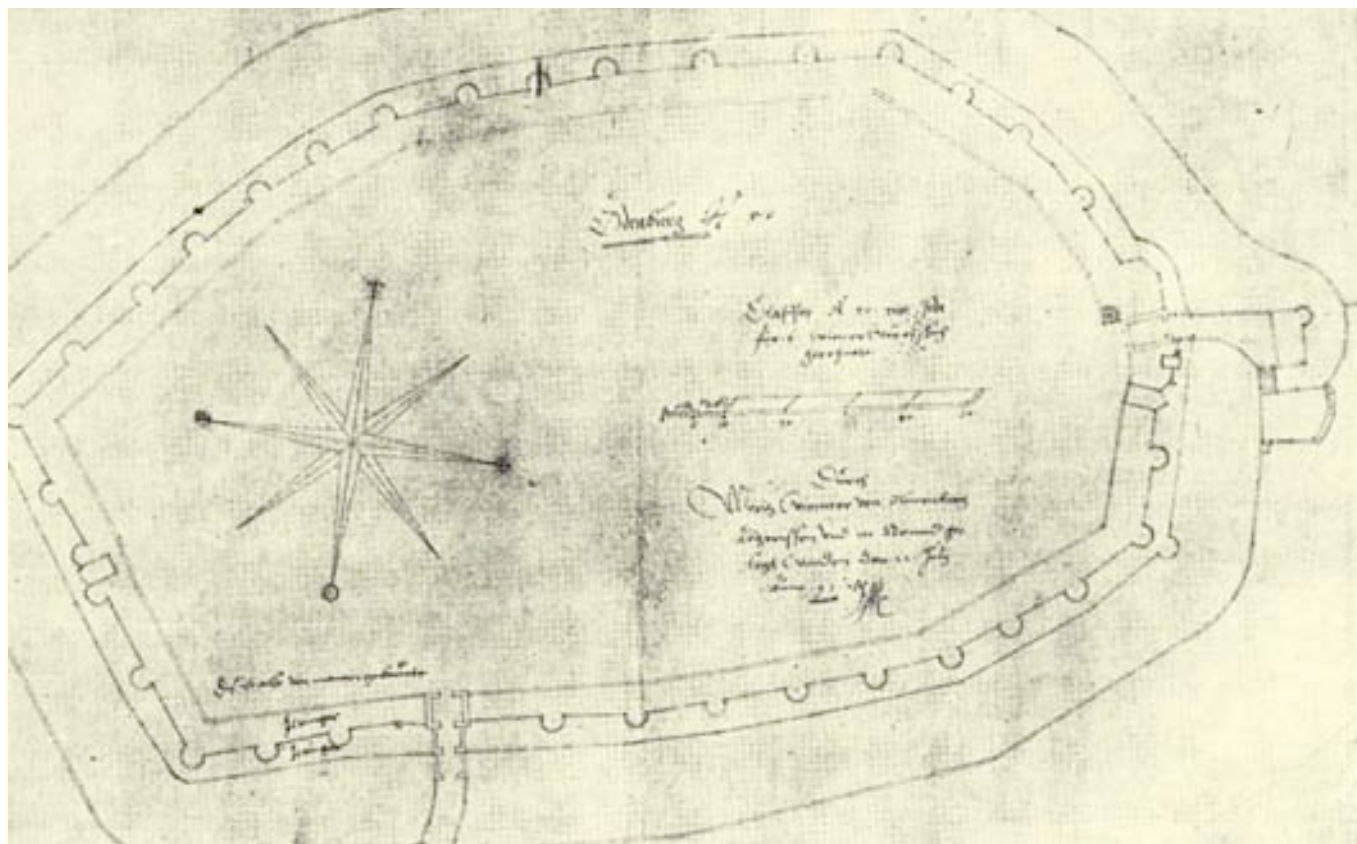
Az épület sok középkori értéket mutat, az utcavonalnál – természetesen – előbbre áll, hiszen itt az utcavonal némi-képpen eklektikus. A ház kettős gibel tömegű, zavaros te-tőbelső és kéményrendszere szerencsére jól megoldható.

Íves kökeretes kapuján barokk évszám, ablakai külső kifelé, belső befelé rendszerű műemlék ablakok kökerettel, kivéve a kapu melletti ajtónál. Itt visszaalakítandó a festett keretű ablak. Udvarában pince, ez gépkocsitárolónak remekül alakítható.

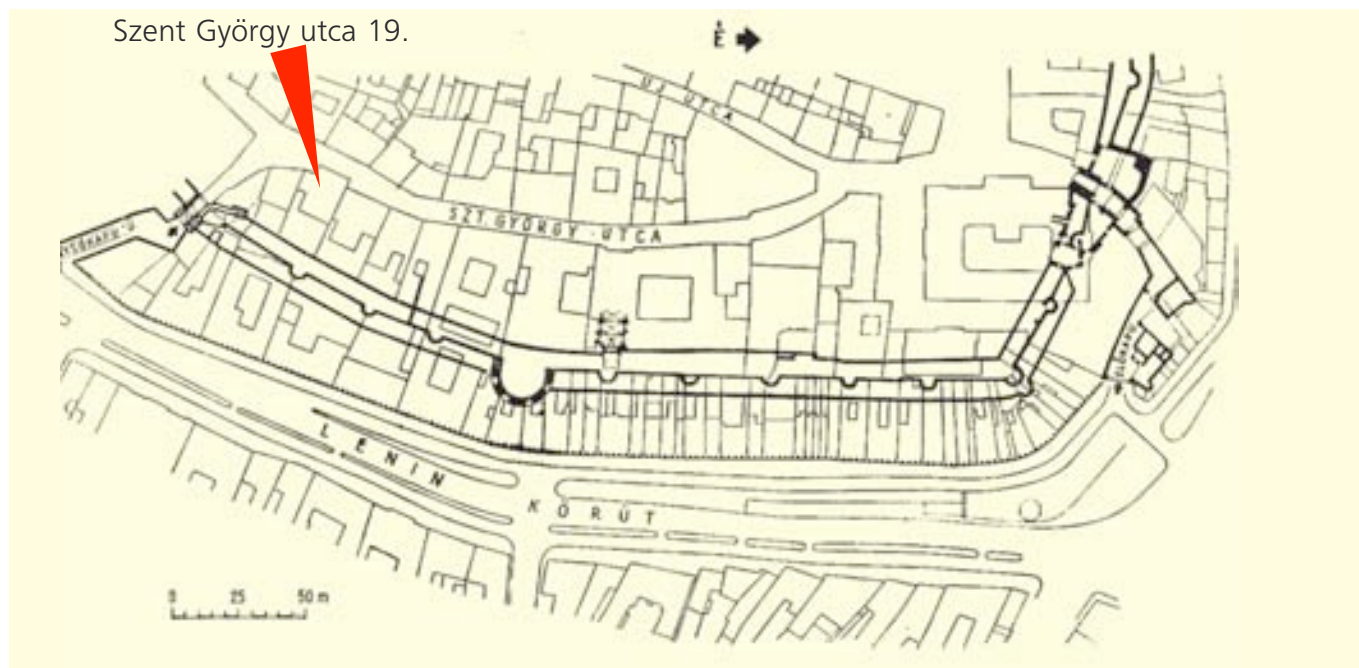

Felújítandó épület: Sopron, Szent György utca 19.

A városfal 1597-es ábrázolása (eredetije a Bécs Hadilevéltárban)

Városfal a Hátsókapu és az Előkapu között

Felújítandó épület: Sopron, Új utca 30.

Felújítandó épület: Sopron, Új utca 30.

„Boldog, aki mindig újrakezd” – ha ezt Sopronban teszi százszor boldogabb.

Aki megpróbál elmélyedni a város történetében, megrendülve tapasztalja, hogy a történelmileg milyen bonyolult világot talál. Ha ezt átranzformálja a földrajzi, sőt geopolitikai körülmények hálóján, valami furcsa, költői világ képe merül föl előtte, telve rejtélyes sejtelemmel, színekkel és vonalakkal, derűvel és szomorúsággal. Új emberi erőforrással.

Már a miénk volt, amikor egyszer úgy mentem be ebbe az épületbe, hogy tárva-nyitva felejtettem a kaput, sokadszor merültem el a látványba, áhítattal hallgattam és figyeltem, amikor halk zivaj riasztott. Turistacsoport állt az udvarban, válogatottan jó minőségű kamerákkal és cserélhető objektívű fényképezőgépekkel. Furcsa, de azonnal látszott, hogy részben távol-keletiek – talán japánok – részben amerikaiak és nyugat-európaiak. „Ilyen szép házat még nem láttam” – mondta az egyik, társa bólintott és én elraktároztam magamban, hogy milyen egyformán gondolkodnak.

Látkép az Új utca 30-ból

Az Új utca Sopron Óvárosának talán legújabb utcája, zömében az akkoriban ide betelepült zsidók lakták, az utca neve is „Judengasse” volt. Van itt két zsinagóga és néhány remek műemlék épület.

Az utca kezdete a Fő térnél, a valamikori Scarbantia Fórumánál, vége pedig a valamikori sólerakat, a Só tér – mára Orsolya tér – betorkollásánál van. A házzal szemben van a híres Lábasház, végignézve az Új utcán pedig a Tűztorony látszik.

Az épület oldalai a Körzeti Földhivatal Sopron, Új utca 26. – érdekes módon a második szomszéd – szerint hrsz. 36., teleknagyság 575 m². A nagyon kicsi helyrajzi szám mutatja, hogy a város belső legzártabb területén, a város-magban van, a nagyon kicsi telekméret pedig az óvárosban relatíve óriási, hiszen Európában a középkorban ennél lényegesebben kisebb telkek alakultak ki a városfalak szorításában. Az, ami másutt kicsiny, itt ezen a történelmi helyen nagy. Érdekes, hogy az épületet ezer év formálta, a legújabb kor is jelentős nyomokat hagyott rajta. A történelemben nincs fontos és kevésbé fontos, nincs szép és szebb, a történelem egyszerűen mozzanatok sora, ezekből amelyek megmaradnak, okulásunkat szolgálják.

Itt korábban lakótorony állhatott, gyönyörű középkori és reneszánsz részletek maradtak meg. Pusztított a második világháború szörnyű bombázása, majd a háború után három periódusban való felújítás, korszerűsítés és helyreállítás.

Az utca felé korábban a Sopronra oly jellemző három oromfal „giebel” mutatott harmóniát, ezt mára a „semlegesség” jegyében – a Gerő Laci bácsi, professzorom és jó barátom által erősen bírált „semlegesség” – helyreállított utcai homlokzat reprezentálja. Ez a helyreállítás a háború után a harmadik volt, az országosan első számviteltechnikai és ügyvitel szervezési intézet részére történt. Ma már nincs rá magyarázat, hogy miért nincs meg az íves barokk főkapu, mögötte a boltozott áthajló, miért keretezetlenek az ablakok és miért hiányzik a három giebel.

Van viszont egy szép gótikus lőrés fragmentum, mint kőkeret és szerencsére megmaradt a hármastagozódás.

„Boldog, aki mindig újrakezd” – és ez a műemlék magában rejti és kibontásra tárja ezt a boldogságot. Úgy legyen.

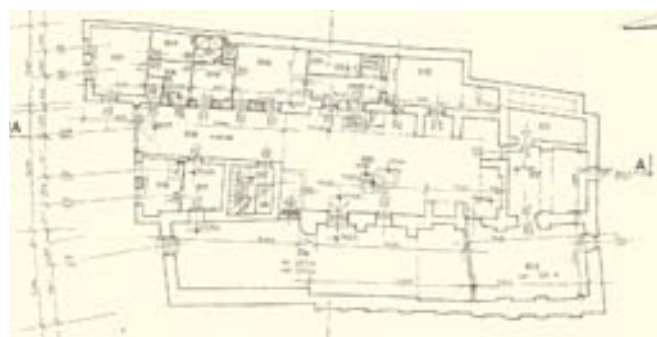
Csák Máté

A volt tulajdonos, Karlovits János és felesége 1924-ben

Az Új utca 30. alatti épület a bombázás után (grafika)

Új utca 30. Fent az emeleti, lent a földszinti alaprajz

Sopron, Új utca 21.

A soproni Új utca

Találkozások

1. Gyarmathy Tihamérral, 1994
2. Gyarmathy Tihamér akadémiai székfoglaló kiállításának megnyitóján, 1993
3. Schéner Mihállyal
4. Haraszty Istvánnal
5. Mácsai Istvánnal
6. Donáth László és Hegyi György
7. Esterházy Péterrel

1. Orosz Gellérttel 2. Vígh Tamással 3. Finta Józseffel 4. Vadász György, Csák Ferenc 5. Virág Csaba, Szanyi József 6. Fegyverneki Sándorral 7. Vörös Kálmánnal 8. Hoffer Miklós, Callmeyer Ferenc

Találkozások

1. 1998. június 27. A Körmendi–Csák Gyűjtemény kiállítása az Egyesült Nemzetek Szervezetének bécsi székházában. Csák Ferenc, Kofi Annan ENSZ-főtitkár, Tóth Tibor, a Magyar Köztársaság bécsi állandó ENSZ képviseletének vezetője, Körmendi Anna, Csák Máté.
2. A WIPO szervezet elnökével, Bogsch Árpáddal a kiállítás megnyitója előtt
3. Claudio Charats Svájc nagykövete és leánya társaságában

Találkozások

1. A gyűjtemény kiállítása Genfben, az ENSZ palotában a millennium alkalmából, 2000. Csák Máté, Náray Péter, Dévényi István. 2. Rockenbauer Zoltán megnyitja a kiállítást 3. Swany Hunt amerikai nagykövet és karmester férje 4. Dávid Ibolyával Erdei Sándor kiállításán 5. Czeglédi Lászlóval 6. Tóth András és felesége 7. Juhász Ferenc kiállítást nyit meg a galériában. Mellette Schéner Mihály és Dávid Ibolya 8. Barsiné Pataky Etelkával

Találkozások

Találkozások

1. Dömölki Jánossal, volt osztálytársával 2. Markója Imre igazságügyi miniszter átadja a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést Csák Máténak 3. Knézy István és felesége 4. Nagy Gáborral finnországi ösztöndíjasként 5. Tom Silver, valamikori tanuló párja és felesége Libby. Ma Ausztráliában galériások 6. Petrovai László, Somogyi László, Duda Attila, Lázár Antal 7. Mladková asszony, világhírű cseh műgyűjtő

1. Mehrli Péter a Magyar Ingatlan Szövetség elnöke átadja Csák Máténak a szövetség első életműdíját, 2005 2. Göncz Árpád köztársasági elnök Körmenyi Annát és Csák Mátét Köztársasági elnöki Aranyéremmel tünteti ki 3. A Körmenyi–Csák Gyűjtemény Expresszív című eisenstadti kiállításának megnyitóján a kiállító művészekkel: Csák Máté, Schrammel Imre, Várnagy Ildikó, Sváby Lajos és felesége, Körmenyi Anna, Márkus Péter, Dévényi István 4. Az ifjú tanítvány: Csák Livia

Találkozások

Ez a könyv **Csák Máté építész 70. születésnapjára** készült.

Ezúton szeretne a család köszönetet mondani
mindazon munkatársaknak, barátoknak,
művészeknek, művészettörténészeknek, akik céljaik
(műemlékek felújítása, kiadványok megjelentetése,
külföldi és belföldi kiállítások megszervezése stb.)
elérésében társak, segítők voltak.

A kiadványt **Prekker Emma Sopron városa műemléki főmérnöke emlékének** ajánljuk,
aki egész munkásságát a soproni műemlékek szakszerű megőrzésének szentelte.

© Körmendi Galéria
ISSN 12194506
ISBN 978-963-87901-0-1

A könyvet szerkesztette és a dokumentációt összeállította: CSÁK FERENC művészettörténész

A bevezető tanulmányt írta: VADAS JÓZSEF művészettörténész

A fényképfelvételeket készítette:
CSÁK MÁTÉ, ERŐS PÉTER, KÖRMENDI ANNA,
NÉMETH ANDRÁS PÉTER, ZIMA GYÖRGY

A légi fényképfelvételeket készítette: SOMOGYI TÓTH DÁNIEL

Nyomdai előkészítés:
PÁLMAI RITA

Kiadja: © Körmendi Galéria
(Color Team Kft.)

Felelős kiadó: Dr. KÖRMENDI ANNA

H-1055 Budapest, Falk Miksa utca 7.
Tel.: 269-0763 Fax: 269-0237

H-9400 Sopron, Templom utca 18.
Tel.: 06-99-524-012 Fax: 06-99-524-013

H-1025 Budapest, Nagybányai út 25.
Tel.: 275-0214 Fax: 275-0213

e-mail: info@kormendigaleria.hu • web: www.kormendigaleria.hu

Nyomdai munkálatok: Codex Print Kft., Budapest • Felelős vezető: Rohm Sándor
Budapest, 2008

